

**ДЕРЖЛІСАГЕНТСТВО
ДЕРЖАВНЕ СПЕЦІАЛІЗОВАНЕ
ГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО «ЛІСИ УКРАЇНИ»
(ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ»)
ФІЛІЯ «СТОЛИЧНИЙ ЛІСОВИЙ ОФІС»**

вул. Святошинська, 30, м. Київ, 03115, www.e-forest.gov.ua,
e-mail: stolychnyi.lo@e-forest.gov.ua

Звіт

**за результатами післяпроектного моніторингу впливу на довкілля
(за 2025 рік)**

планованої діяльності:

«Спеціальне використання лісових ресурсів в порядку проведення рубок
головного користування та суцільних санітарних рубок»
ФІЛІЇ «СТОЛИЧНИЙ ЛІСОВИЙ ОФІС» ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ»
(раніше ДП «Вищедубечанське лісове господарство»)
у відповідності до Висновку з оцінки впливу на довкілля
від 26 лютого 2020 року № 7-03/12-20198124288/1

Директор

Сергій ЗАЄЦЬ

РЕФЕРАТ

Об'єкт дослідження – ділянки проведення суцільних рубок головного користування філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України», розташовані в межах та поблизу об'єктів Смарагдової мережі *Kyivske Reservoir UA0000094*, *Kyivske Podesennia UA0000233*, *Mizhrichynskiy Regional Landscape Park UA0000047*.

Предмет дослідження – види рослин і тварин, у тому числі занесені до Червоної книги України, деревоживучі комахи, а також природні оселища, занесені до переліку таких, що підлягають охороні відповідно до вимог національного законодавства України та міжнародних природоохоронних зобов'язань, зокрема Бернської конвенції, які можуть зазнавати впливу внаслідок провадження планової лісгосподарської діяльності.

Мета роботи – у межах виконання післяпроектного моніторингу впливу на довкілля відповідно до Висновку з оцінки впливу на довкілля здійснити оцінку стану компонентів біологічного та біотопічного різноманіття, визначити перелік видів і природних оселищ, що підлягають охороні в межах об'єктів Смарагдової мережі, оцінити їхній стан, поширення та можливий вплив запланованих рубок головного користування, а також забезпечити виконання вимог природоохоронного законодавства.

Методи дослідження – аналіз лісотаксаційних і планово-картографічних матеріалів, опрацювання даних щодо об'єктів Смарагдової мережі та територій природно-заповідного фонду, аналіз наукових публікацій і нормативно-правових документів, камеральна обробка матеріалів попередніх досліджень, польові рекогносцирувальні обстеження територій провадження планової діяльності, маршрутні обліки флори і фауни, моніторинг деревоживучих комах, а також опитування працівників лісгосподарського підприємства.

У ході проведення післяпроектного моніторингу виконано оцінку сучасного стану рослинного і тваринного світу, ідентифіковано природні оселища, що підлягають охороні, визначено ступінь перекриття території лісового фонду об'єктами Смарагдової мережі та проаналізовано потенційний вплив планової лісгосподарської діяльності на об'єкти збереження. За результатами досліджень встановлено, що переважна більшість видів і оселищ, що охороняються, розташовані поза межами ділянок безпосереднього

провадження рубок, а можливий вплив планової діяльності має обмежений та переважно непрямий характер.

Результати післяпроектного моніторингу свідчать про відсутність суттєвих негативних змін у стані компонентів біологічного та біотопічного різноманіття в межах території діяльності підприємства за умови дотримання вимог природоохоронного законодавства та виконання запланованих заходів з мінімізації впливу.

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ.....	2
ПЕРЕЛІК МОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ, ТЕРМІНІВ І ПОНЯТЬ.....	5
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ХАРАКТЕРИСТИКА ПЛАНОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФЛІЇ «ВИЩЕДУБЕЧАНСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО» ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ».....	9
РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМА ПІСЛЯПРОЄКТНОГО МОНІТОРИНГУ ЩОДО ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ.....	12
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕНЬ ФЛОРИ І ФАУНИ.....	16
РОЗДІЛ 4. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	19
4.1 Об'єкти Смарагдової мережі.....	19
4.2 Ділянки, відведені в рубку головного користування.....	21
РОЗДІЛ 5. СТАН ФЛОРИ ТА ФАУНИ В МЕЖАХ ТЕРИТОРІЇ ПЛАНОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	26
5.1 Загальна характеристика флори.....	26
5.2 Рідкісні та охоронювані види рослин.....	31
5.3 Фауна.....	33
Птахи.....	33
Ссавці.....	38
Безхребетні та деревоживучі комахи.....	41
5.4 Рідкісна та охоронювана фауна.....	45
5.5 Оселища, що підлягають охороні.....	49
РОЗДІЛ 6. МОНІТОРИНГ ПРАЛІСІВ, КВАЗІПРАЛІСІВ ТА ПРИРОДНИХ ЛІСІВ	52
6.1. Методичні підходи до ідентифікації пралісів, квазіпралісів та природних лісів	52
6.2. Результати обстеження лісових ділянок.....	53
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТОК А.....	63
Перелік видів рослин.....	63
ДОДАТОК Б.....	68
Птахи.....	68
Ссавці.....	73
Безхребетні.....	75

ПЕРЕЛІК МОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ, ТЕРМІНІВ І ПОНЯТЬ

Біологічне різноманіття (біорізноманіття) – різноманітність живих організмів усіх рівнів організації, включаючи внутрішньовидове, міжвидове та різноманіття екосистем, у значенні, визначеному Конвенцією про охорону біологічного різноманіття.

Вид-домінант – вид рослин, який переважає за чисельністю та біомасою у складі рослинного угруповання.

Вид-едифікатор – провідний (домінантний) вид рослин, що визначає структуру, будову та склад рослинного угруповання і суттєво впливає на умови існування інших видів.

Інвазійний (інвазивний) вид – немісцевий вид рослин, грибів або тварин, який характеризується високою здатністю до поширення та становить загрозу для місцевих екосистем, витісняючи аборигенні види.

Індикатор стану довкілля – показник, властивість або явище, що використовується для оцінки змін стану навколишнього природного середовища під впливом антропогенних або природних чинників.

Планова діяльність – види діяльності у галузі лісового господарства, що відповідно до законодавства України підлягають оцінці впливу на довкілля, зокрема рубки головного користування та інші лісгосподарські заходи.

Природне оселище (біотоп) – ділянка суші або водного простору природного чи напівприродного походження, яка характеризується певними абіотичними та біотичними умовами і є середовищем існування видів дикої флори та фауни.

Рослинне угруповання – сукупність видів рослин, що зростають спільно на певній території та перебувають у взаємодії між собою і з умовами середовища.

Середовище існування – територія, визначена сукупністю природних чинників, у межах якої види дикої флори і фауни перебувають на будь-якому етапі свого життєвого циклу.

Смарагдова мережа – мережа територій, визначених відповідно до вимог Бернської конвенції, з метою збереження видів дикої флори і фауни та природних оселищ, що мають європейське значення.

Післяпроектний моніторинг – система спостережень і оцінки стану компонентів довкілля, що здійснюється під час та після реалізації планової діяльності з метою контролю її впливу та своєчасного виявлення можливих негативних змін.

Інші терміни та скорочення вживаються у значеннях, визначених Законом України «Про оцінку впливу на довкілля», Лісовим кодексом України та іншими нормативно-правовими актами чинного законодавства.

ВСТУП

Необхідність запобігання завданню шкоди довкіллю зумовлює потребу врахування ще на етапі планування господарської діяльності її потенційних наслідків для біологічного та ландшафтного різноманіття, стану водних і ґрунтових ресурсів, а також розроблення та впровадження механізмів, спрямованих на зменшення антропогенного навантаження на природні екосистеми. Особливої актуальності ці питання набувають у сфері лісового господарства, де планова діяльність пов'язана з тривалим та комплексним впливом на природні комплекси, у тому числі на лісові екосистеми різного ступеня природності.

Післяпроектний моніторинг впливу на довкілля є одним із ключових інструментів екологічного контролю, що забезпечує систематичне спостереження за станом окремих компонентів лісових екосистем у процесі здійснення лісогосподарської діяльності та після її проведення. Основною метою такого моніторингу є своєчасне виявлення можливих негативних змін у довкіллі, оцінка ефективності заходів, передбачених для мінімізації впливу планової діяльності, а також забезпечення дотримання вимог природоохоронного законодавства, у тому числі щодо збереження цінних та малопорушених лісів.

У якості основних об'єктів післяпроектного моніторингу, що виконують функцію індикаторів стану довкілля, виступають рідкісні та зникаючі види рослин і тварин, у тому числі види, занесені до Червоної книги України, деревоживучі комахи, а також природні оселища, які підлягають охороні відповідно до вимог національного законодавства України та міжнародних природоохоронних конвенцій, зокрема Бернської конвенції. Окрему увагу у межах післяпроектного моніторингу приділено лісовим ділянкам, які за своїми структурними та екологічними характеристиками можуть відповідати ознакам пралісів, квазіпралісів або природних лісів. Виявлення змін у стані таких об'єктів дає можливість коригувати порядок і обсяги лісогосподарських робіт, а у разі необхідності – запроваджувати додаткові обмежувальні або запобіжні заходи.

Відповідно до Висновку з оцінки впливу на довкілля планової діяльності зі спеціального використання лісових ресурсів у порядку проведення рубок головного користування філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України», на

підприємство покладено обов'язок здійснювати післяпроектний моніторинг впливу на довкілля. Проведення такого моніторингу передбачає виконання комплексу камеральних та польових досліджень, спрямованих на оцінку стану флори, фауни та природних оселищ у межах території діяльності підприємства, а також виконання робіт з ідентифікації належності лісових територій до пралісів, квазіпралісів і природних лісів.

У рамках реалізації програми післяпроектного моніторингу здійснюється аналіз матеріалів попередніх досліджень, лісотаксаційної та планово-картографічної документації, а також проведення польових рекогносцирувальних обстежень. Дослідження охоплюють території лісництв філії «Вищедубечанське лісове господарство» та спрямовані на ідентифікацію видів і природних оселищ, що підлягають охороні, визначення їх просторового розміщення, у тому числі на рівні кварталів і виділів, а також на оцінку стану лісових ділянок із ознаками природних або малопорушених лісів та можливого впливу планової лісогосподарської діяльності.

Результати післяпроектного моніторингу використовуються для забезпечення виконання вимог Висновку з оцінки впливу на довкілля, підготовки звітної документації для уповноважених органів, розроблення рекомендацій щодо зменшення негативного впливу лісогосподарської діяльності на раритетні компоненти біологічного та біотопічного різноманіття, у тому числі на природні лісові екосистеми, а також для контролю за дотриманням природоохоронних вимог у процесі ведення лісового господарства.

РОЗДІЛ 1. ХАРАКТЕРИСТИКА ПЛАНОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЛІЇ «ВИЩЕДУБЕЧАНСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО» ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ»

Філія «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України» розташована у північній частині Київської області в межах Вишгородського та Броварського адміністративних районів. Адреса підприємства: Київська область, Вишгородський район, с. Пірново, вул. Київська. Загальна площа земель лісового фонду підприємства становить близько 30,5 тис. га, що відповідає матеріалам лісовпорядкування та даним, наведеним у звітах післяпроектного моніторингу попередніх років.

Рис 1.1 Карта-схема розташування території ДП «Вищедубечанський лісгосп»

Метою планової діяльності філії є спеціальне використання лісових ресурсів, яке здійснюється шляхом проведення рубок головного користування та, за необхідності, суцільних санітарних рубок відповідно до вимог Лісового кодексу України, Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» та чинного природоохоронного законодавства. Рубки головного користування проводяться суцільно-лісосічним способом у межах затвердженої розрахункової лісосіки.

Відповідно до матеріалів оцінки впливу на довкілля та наказів Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України щодо затвердження розрахункової лісосіки, щорічний обсяг рубок головного користування для філії «Вищедубечанське лісове господарство» у різні роки становить у середньому від 20,9 до 23,0 тис. м³. У структурі загального обсягу заготівлі переважають рекреаційно-оздоровчі ліси другої категорії, де обсяг рубок становить близько 18,3–20,4 тис. м³, тоді як в експлуатаційних лісах четвертої категорії – у межах 2,5–2,7 тис. м³.

Планова діяльність зі спеціального використання лісових ресурсів реалізується на окремо визначених ділянках, відведених у рубку головного користування відповідно до матеріалів відведення і таксації лісосік. Загальна площа таких ділянок у різні роки становила від близько 50 до понад 60 га, а кількість лісосік, запланованих до розробки, змінювалася залежно від року планування і складала від 30 до майже 50 ділянок.

Основним лісоутворюючим видом на переважній більшості земель лісового фонду підприємства є сосна звичайна (*Pinus sylvestris*). Окрім цього, у складі деревостанів поширені дуб звичайний (*Quercus robur*), береза повисла (*Betula pendula*), вільха клейка (*Alnus glutinosa*) та інші листяні породи. Насадження, відведені в рубку головного користування, представлені переважно стиглими та перестійними деревостанами віком 90–120 років і більше, що відповідає вимогам лісівничих нормативів і прийнятим принципам сталого лісокористування.

За геоботанічним районуванням територія філії розташована у лівобережній частині Українського Полісся та належить до Лівобережнополіського округу дубово-соснових, дубових і соснових лісів, заплавних лук та евтрофних боліт Поліської підпровінції хвойно-

широколистяних лісів. За ботаніко-географічним районуванням Східного Полісся територія підприємства відноситься до Дніпровсько-Нижньодеснянського району.

Рельєф території діяльності підприємства характеризується як рівнинний, слабо хвилястий, з абсолютними відмітками висот у межах 100–120 м над рівнем моря. У ґрунтовому покриві переважають дерново-слабокідзолісті ґрунти, типові для лісових екосистем Полісся.

Частина території лісового фонду філії «Вищедубечанське лісове господарство» частково перекривається з об'єктами Смарагдової мережі, зокрема *Kyivske Reservoir UA0000094*, *Kyivske Podesennia UA0000233* та *Mizhrichynskiy Regional Landscape Park UA0000047*. Просторове розміщення ділянок планової діяльності визначається матеріалами лісовпорядкування, лісотаксаційними описами та картографічними схемами відведення лісосік, що є базою для здійснення післяпроектного моніторингу та оцінки можливого впливу планової діяльності на компоненти довкілля, зокрема флору, фауну та природні оселища.

Таким чином, планова діяльність філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України» здійснюється в межах затверджених лісівничих нормативів, на підставі проектних, лісотаксаційних і картографічних матеріалів, з урахуванням природних умов території та вимог щодо охорони біологічного і біотопічного різноманіття, що створює основу для проведення післяпроектного моніторингу відповідно до вимог Висновку з оцінки впливу на довкілля.

РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМА ПІСЛЯПРОЄКТНОГО МОНІТОРИНГУ ЩОДО ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ

Післяпроектний моніторинг впливу на довкілля філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України» здійснювався відповідно до вимог висновку з оцінки впливу на довкілля планової діяльності зі спеціального використання лісових ресурсів у порядку проведення рубок головного користування. Реєстраційний номер справи з оцінки впливу на довкілля – 20198124288, висновок з оцінки впливу на довкілля виданий 26 лютого 2020 року.

Метою післяпроектного моніторингу є здійснення контролю за станом компонентів довкілля в зоні впливу планової лісгосподарської діяльності, своєчасне виявлення можливих негативних змін у стані природних екосистем, а також перевірка дотримання екологічних умов і обмежень, визначених у висновку з оцінки впливу на довкілля.

Об'єктами післяпроектного моніторингу є території провадження рубок головного користування в межах земель лісового фонду філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України», у тому числі ділянки, що розташовані в межах або поблизу об'єктів Смарагдової мережі Kyivske Reservoir UA0000094, Kyivske Podesennia UA0000233 та Mizhrichynskiy Regional Landscape Park UA0000047.

Післяпроектний моніторинг здійснювався відповідно до погодженого плану, який передбачає виконання комплексу камеральних і польових робіт упродовж календарного року та на всіх етапах провадження планової діяльності, а також у післяпроектний період відповідно до вимог висновку з оцінки впливу на довкілля. Програма моніторингу охоплювала систематичний збір, узагальнення та аналіз інформації про стан основних компонентів довкілля, зокрема біологічного різноманіття, з урахуванням просторового розміщення ділянок планової діяльності та прилеглих територій.

Камеральний етап включав опрацювання матеріалів лісовпорядкування, картографічних схем, результатів попередніх моніторингових спостережень і наукових джерел, тоді як польові роботи були спрямовані на безпосередню перевірку фактичного стану природних компонентів у межах обстежених ділянок. Отримані результати

використовувалися для оцінки відповідності фактичного впливу планової діяльності прогнозованим показникам, а також для своєчасного виявлення можливих негативних змін і визначення необхідності коригування природоохоронних заходів.

Таблиця 2.1

План проведення післяпроектного моніторингу на виконання висновку з оцінки впливу на довкілля планованої діяльності філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України»

№ з/п	Роботи, що виконуються	Термін виконання
1	Моніторинг та контроль за деревоживучими комахами на місці провадження планової діяльності	Березень – листопад
2	Моніторинг наявності видів та оселищ, занесених до переліку таких, що підлягають охороні в об'єктах Смарагдової мережі Kyivske Reservoir UA0000094, Kyivske Podesennia UA0000233, Mizhrichynskyi Regional Landscape Park UA0000047	До початку проведення планової діяльності
3	Дослідження щодо впливу планової діяльності на види та оселища об'єктів Смарагдової мережі	Протягом року
4	Огляд місць заготівлі деревини, інших продуктів лісу та використання корисних властивостей лісів з метою виявлення правильності розробки лісосік та залишених недорубів	Протягом року
5	Облік заготовленої деревини та лісопродукції	Протягом року
6	Постійний моніторинг видів рослин і тварин, занесених до Червоної книги України, у межах місць провадження планової діяльності	Щороку
7	Ідентифікація місць зростання та перебування видів рослин і тварин, занесених до Червоної книги України	Щороку

№ з/п	Роботи, що виконуються	Термін виконання
8	Проведення робіт з ідентифікації належності лісових територій до пралісів, квазіпралісів і природних лісів відповідно до затвердженої методики	Щороку

Виявлення природних оселищ, що підлягають охороні в межах об'єктів Смарагдової мережі, здійснювалося шляхом аналізу офіційних матеріалів, які характеризують відповідні смарагдові об'єкти, їх співставлення з лісотаксаційними даними лісокористувача та подальшого проведення натурних рекогносцирувальних обстежень територій.

Моніторинг рідкісних видів рослин і тварин проводився шляхом регулярних обстежень ділянок провадження планової діяльності, під час яких здійснювалася ідентифікація видів, занесених до Червоної книги України, а також видів, включених до додатків Бернської конвенції.

Основний період ідентифікації місцезростань рідкісних видів рослин припадав на період активної вегетації, що збігається з періодом найбільшої активності більшості видів безхребетних тварин та інших компонентів біорізноманіття.

Моніторинг деревоживучих комах здійснювався на ділянках, де спостерігалися ознаки ослаблення або всихання дерев унаслідок життєдіяльності ентомологічних стовбурових шкідників, з урахуванням сезонної динаміки їх розвитку та стану деревостанів.

Огляд місць заготівлі деревини проводився після завершення відповідних лісогосподарських робіт з метою виявлення залишених недорубів, невивезеної деревини та другорядних лісових матеріалів, а також для перевірки дотримання вимог щодо повноти і правильності розробки лісосік.

Облік заготовленої деревини та лісопродукції здійснювався відповідно до наказу Державного агентства лісових ресурсів України від 21 січня 2013 року №9 «Про затвердження Методичних вказівок з відведення і таксації лісосік, видачі лісорубних квитків та огляду місць заготівлі деревини».

За результатами проведеного післяпроектного моніторингу сформовано узагальнюючі матеріали, які використовуються для оцінки стану компонентів довкілля, аналізу ефективності природоохоронних заходів та підтвердження виконання вимог висновку з оцінки впливу на довкілля.

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕНЬ ФЛОРИ І ФАУНИ

Виявлення природних оселищ, що підлягають охороні в межах об'єктів Смарагдової мережі Kyivske Reservoir UA0000094, Kyivske Podessennia UA0000233 та Mizhrichynskyi Regional Landscape Park UA0000047, здійснювалося шляхом поєднання камерального аналізу та польових досліджень. На першому етапі опрацьовувалися матеріали, що характеризують смарагдові об'єкти, з подальшим співставленням отриманої інформації з лісотаксаційними матеріалами лісокористувача. Наступним етапом було проведення натурних рекогносцирувальних обстежень відповідних територій.

Моніторинг рідкісних видів флори і фауни проводився шляхом регулярних щоквартальних обстежень ділянок провадження планової діяльності. У ході таких обстежень здійснювалася ідентифікація видів рослин і тварин, занесених до Червоної книги України, а також до додатків Бернської конвенції.

Основний період виявлення місцезростань рідкісних видів рослин припадав на фазу активної вегетації, яка збігається з періодом максимальної активності більшості видів рідкісних безхребетних тварин. Це забезпечувало можливість комплексної оцінки стану як флористичних, так і фауністичних компонентів екосистем.

Цінні об'єкти біотопічного різноманіття, зокрема оселища Смарагдової мережі, праліси, квазіпраліси та старовікові ліси, ідентифікувалися експертним шляхом на основі камерального аналізу лісотаксаційних матеріалів із подальшим рекогносцирувальним польовим обстеженням. У разі необхідності виконувалися повторні уточнюючі обстеження протягом вегетаційного періоду.

Дослідження флори розпочиналися з рекогносцирувального обстеження території за наявними проєктними та картографічними матеріалами. На цій основі прокладалися маршрути та виділялися ділянки для детальних геоботанічних описів, що дало змогу здійснити попередню оцінку фіторізноманіття.

Польові геоботанічні дослідження проводилися із застосуванням маршрутних та напівстаціонарних методів відповідно до загальноприйнятих підходів (Mueller-Dombois,

Ellenberg, 2002; The relevé method, 2013). У ході робіт результати фіксувалися у польових щоденниках, де зазначалися дата проведення обстеження, географічні координати ділянки, склад деревного ярусу з визначенням домінуючих і супутніх видів, структура підліску, чагарничково-трав'яного та лишайниково-мохового ярусів, за наявності чітко вираженого останнього.

Оцінку рясності видів здійснювали за шкалою Браун-Бланке: г – надзвичайно рідкісне трапляння з покриттям 1–3 %, + – рідкісне трапляння з покриттям 3–5 %, 1 – незначне або помірне покриття 5–10 %, 2 – покриття 10–25 %, 3 – покриття 25–50 %, 4 – покриття 50–75 %, 5 – покриття 75–100 %.

Характер просторового розміщення видів визначали за шкалою Б.О. Бикова (1950): поодинокі, групові, багатогрупові, плямисті, багатоплямисті, дифузні або злиті розміщення.

Поширення таксонів у межах досліджуваного регіону уточнювали за гербарними матеріалами кафедри ботаніки, дендрології та лісової селекції Національного університету біоресурсів і природокористування України, Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України (KW), а також за літературними джерелами. Ідентифікацію видів здійснювали за визначниками судинних рослин та узгоджували з сучасними номенклатурними зведеннями. Адвентивну й апофітну фракції флори виокремлювали на основі спеціалізованих публікацій, присвячених чужорідним видам рослин України.

Ідентифікація біотопів здійснювалася з використанням спеціалізованих каталогів і класифікацій біотопів. Охоронний статус видів визначали відповідно до нормативних документів, зокрема Червоної книги України, міжнародних червоних списків і переліків видів та оселищ Смарагдової мережі.

Дослідження фауни передбачали камеральний аналіз лісотаксаційних матеріалів із подальшими польовими обстеженнями територій провадження планової діяльності. Під час обстежень ідентифікувалися рідкісні види птахів і ссавців, занесені до Червоної книги України та до додатків Бернської конвенції.

Облік птахів і наземних ссавців здійснювався маршрутним методом на трансектах, прокладених таким чином, щоб довжина їхніх відрізків була пропорційною площі представлених біотопів. Ширина облікової смуги становила 50–100 м. Обліки проводилися у гніздовий період більшості лісових птахів (травень–червень) протягом трьох годин після сходу сонця.

У найбільш типових лісових біотопах застосовувався подвійний точковий облік птахів на облікових ділянках радіусом 50 м і площею близько 0,8 га. Обліки проводилися у ранковий та вечірній час із використанням візуальних спостережень і реєстрації вокалізацій. За потреби здійснювався аудіозапис голосів птахів та фотофіксація.

Окрему увагу приділяли виявленню та обліку рукокрилих, усі види яких занесені до Червоної книги України. Проводилося картування місць регулярної появи кажанів, зокрема поблизу дуплястих дерев, узлісь, лісових доріг, над водоймами, вирубками та пологом лісу, а також місць їх зимівлі. Облікові маршрути для виявлення кажанів прокладалися вздовж узлісь і лісових шляхів, їх довжина становила 2–3 км, ширина облікової смуги – 30–70 м. Обліки проводилися у присмерковий і передсвітанковий періоди з використанням детекторно-візуального методу реєстрації ультразвукових сигналів.

Моніторинг деревоживучих комах здійснювався шляхом обстеження деревостанів у межах ділянок провадження планової діяльності, де фіксувалися ознаки ослаблення або всихання дерев. Під час обстежень оцінювалася наявність стовбурових шкідників, характер пошкоджень кори та деревини, ступінь заселення дерев, а також загальний санітарний стан насаджень з урахуванням сезонної динаміки розвитку ентомологічних видів.

Застосована методика досліджень забезпечувала отримання достовірних даних щодо стану флори, фауни та природних оселищ у межах території провадження планової діяльності та відповідала вимогам післяпроектного моніторингу, визначеним у висновку з оцінки впливу на довкілля.

РОЗДІЛ 4. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

У рамках здійснення післяпроектного моніторингу впливу на довкілля на виконання вимог висновку Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України №7-03/12-20198124288/1 від 26 лютого 2020 року у звітному році проведено комплекс камеральних і польових досліджень.

У ході робіт опрацьовано матеріали попередніх наукових досліджень, виконаних на території лісового фонду філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України», частина якої входить або раніше входила до складу регіонального ландшафтного парку «Міжрічинський». На основі зібраних матеріалів сформовано перелік природних оселищ, а також видів рослин і тварин, що підлягають охороні в межах об'єктів Смарагдової мережі Kyivske Reservoir UA0000094, Kyivske Podessennia UA0000233 та Mizhrichynskiy Regional Landscape Park UA0000047 і можуть зазнавати впливу внаслідок планової лісогосподарської діяльності.

Окремо визначено перелік рідкісних видів флори і фауни, занесених до Червоної книги України, ймовірна присутність яких можлива на ділянках провадження планової діяльності. У межах виконання програми післяпроектного моніторингу проведено польові рекогносцирувальні обстеження територій та розпочато спостереження за станом видів і природних оселищ, що підлягають охороні.

Детальні результати оцінки впливу планової діяльності на об'єкти збереження наведено у відповідних підрозділах цього розділу.

4.1 Об'єкти Смарагдової мережі

Територія провадження планової діяльності філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України» частково перекривається з територіями об'єктів Смарагдової мережі, сформованої відповідно до вимог Бернської конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі. Смарагдова мережа створена з метою збереження рідкісних і зникаючих видів рослин і тварин, а також

природних оселищ, що мають європейське значення та потребують спеціальних заходів охорони.

У межах району діяльності філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України» розташовані три об'єкти Смарагдової мережі: Kyivske Reservoir UA0000094, Kyivske Podesennia UA0000233 та Mizhrichynskiy Regional Landscape Park UA0000047. Зазначені об'єкти визначені як такі, що містять оселища та види, включені до переліків, затверджених Резолюцією №6 (1998) Бернської конвенції, а також природні середовища існування, наведені в Резолюції №4 Бернської конвенції. Загальна характеристика зазначених об'єктів Смарагдової мережі наведена у таблиці 4.1.

Таблиця 4.1

**Характеристика об'єктів Смарагдової мережі в межах району діяльності філії
«Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України»**

Код об'єкту мережі	Назва об'єкту мережі	Площа, га	Кількість об'єктів охорони (види, оселища), од.					
			оселища	птахи	ссавці	безхребетні	рослини	всі
UA0000047	Mizhrichynskiy Regional Landscape Park	102 434		37	2		5	
UA0000233	Kyivske Podesennia	20 621		28				
UA0000094	Kyivske Reservoir	54 422		24	2		2	

Слід зазначити, що з огляду на значні площі зазначених об'єктів Смарагдової мережі, лише частина їх територій перекривається з землями лісового фонду філії

«Вищедубечанське лісове господарство». Так, територія об'єкта Mizhrichynskyi Regional Landscape Park UA0000047 перекривається з територією лісгоспу орієнтовно на 15 %, тоді як території об'єктів Kyivske Reservoir UA0000094 та Kyivske Podesennia UA0000233 перекриваються з територією підприємства менш ніж на 10 % кожного.

У зв'язку з таким просторовим співвідношенням у межах території лісового фонду підприємства представлені не всі види та природні оселища, що визначені як об'єкти охорони для відповідних смарагдових об'єктів. Значна частина видів і оселищ локалізована за межами лісових земель та приурочена до водних, прибережно-водних, болотних, заплавлених і лучних біотопів, які мають обмежений просторовий зв'язок із лісовими екосистемами.

За результатами аналізу лісотаксаційних матеріалів, картографічних даних і польових рекогносцирувальних обстежень встановлено, що рідкісні види рослин і тварин, а також природні оселища, занесені до переліків об'єктів охорони Смарагдової мережі, на території філії «Вищедубечанське лісове господарство» переважно трапляються поза межами ділянок, відведених для провадження рубок головного користування. Це, зокрема, стосується видів і оселищ, екологічно пов'язаних із водоймами, болотами та відкритими ландшафтами.

Таким чином, можливий вплив планової лісгосподарської діяльності на об'єкти охорони Смарагдової мережі в межах території філії має обмежений та переважно непрямий характер. Він визначається ступенем просторового перекриття ділянок планової діяльності з межами смарагдових об'єктів, а також екологічними особливостями конкретних видів і природних оселищ, що перебувають під охороною.

4.2 Ділянки, відведені в рубку головного користування

Планова діяльність філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України» зі спеціального використання лісових ресурсів у порядку проведення рубок головного користування здійснюється на окремо визначених ділянках лісового фонду, які відводяться

у рубку відповідно до матеріалів лісовпорядкування, відведення і таксації лісосік, а також на підставі виданих у встановленому порядку лісорубних квитків. Вибір ділянок для проведення рубок базується на затвердженій розрахунковій лісосіці та здійснюється з урахуванням принципів раціонального і сталого лісокористування, що передбачають поєднання господарських потреб із вимогами охорони довкілля та відтворення лісових ресурсів.

У межах звітнього періоду рубки головного користування плануються до проведення на території шести лісництв філії, а саме: Дачного, Деснянського, Довгобродівського, Хутірського, Приморського та Центрального. Загальна кількість ділянок, відведених у рубку головного користування, становить 47, а їх сумарна площа — 61,7 га. Зазначені показники свідчать про розосереджений характер планової діяльності, що дозволяє уникати надмірної концентрації лісозаготівельних робіт на окремих територіях та зменшувати потенційний вплив на лісові екосистеми.

Ділянки планової діяльності представлені переважно стиглими та перестійними деревостанами, які досягли віку рубки відповідно до чинних лісівничих нормативів і вимог законодавства у сфері лісового господарства. Основним лісоутворюючим видом на більшості лісосік є сосна звичайна (*Pinus sylvestris*), яка формує деревостани різної повноти та продуктивності. У складі насаджень також поширені домішки дуба звичайного (*Quercus robur*), берези повислої (*Betula pendula*), вільхи клейкої (*Alnus glutinosa*) та інших листяних порід, частка яких змінюється залежно від типів лісорослинних умов, гідрологічного режиму та історії формування деревостанів.

Просторове розміщення ділянок рубок головного користування визначалося з урахуванням комплексу лісотаксаційних показників, зокрема вікової структури насаджень, запасу деревини, повноти та санітарного стану деревостанів, а також категорій захисності лісів. При плануванні лісосік додатково враховувалися вимоги природоохоронного законодавства, включно з обмеженнями щодо можливого впливу на об'єкти Смарагдової мережі, водно-болотні угіддя, цінні природні оселища та компоненти біологічного і біотопічного різноманіття. Такий підхід забезпечує мінімізацію екологічних ризиків і

створює умови для здійснення планової діяльності у межах допустимого антропогенного навантаження на довкілля.

Розподіл ділянок планової діяльності за лісництвами є нерівномірним. Найбільші площі рубок головного користування заплановані у Деснянському та Хутірському лісництвах (по 14,6 га), тоді як найменша площа припадає на Довгобродівське лісництво (6,2 га). У межах Дачного лісництва площа запланованих рубок становить 10,8 га, Приморського – 8,2 га, Центрального – 7,3 га.

Детальна інформація про ділянки, відведені в рубку головного користування, із зазначенням лісництв, кварталів, виділів та площ лісосік наведена у таблиці 4.2.

Таблиця 4.2

Ділянки, відведені в рубку головного користування філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України»

№	Лісництво	Квартал	Виділ	Площа, га
1	Дачне	100	27	0,8
2	Дачне	105	28	1,4
3	Дачне	106	15	2,3
4	Дачне	112	4	1,9
5	Дачне	112	16	1,9
6	Дачне	113	3	1,1
7	Дачне	113	16	1,4
Разом по Дачному лісництву				10,8
8	Деснянське	290	13	0,3
9	Деснянське	290	1	0,3
10	Деснянське	291	5	0,7
11	Деснянське	304	16	1,0
12	Деснянське	305	11	1,4
13	Деснянське	304	20	0,6
14	Деснянське	304	21	0,9
15	Деснянське	282	9	1,7
16	Деснянське	322	8	1,4
17	Деснянське	322	11	2,0

№	Лісництво	Квартал	Виділ	Площа, га
18	Деснянське	328	1	1,4
19	Деснянське	329	6	2,9
	Разом по Деснянському лісництву			14,6
20	Довгобродівське	115	19	0,6
21	Довгобродівське	132	8	0,9
22	Довгобродівське	132	11	1,7
23	Довгобродівське	132	14	1,1
24	Довгобродівське	133	17	0,7
25	Довгобродівське	133	23	0,4
26	Довгобродівське	153	21	0,8
	Разом по Довгобродівському лісництву			6,2
27	Хутірське	220	11	1,1
28	Хутірське	220	12	1,4
29	Хутірське	178	17	1,4
30	Хутірське	164	3	0,3
31	Хутірське	173	20	2,0
32	Хутірське	164	1	0,7
33	Хутірське	164	6	1,0
34	Хутірське	219	13	3,0
35	Хутірське	214	2	0,8
36	Хутірське	197	16	2,9
	Разом по Хутірському лісництву			14,6
37	Приморське	351	2	1,9
38	Приморське	353	3	3,0
39	Приморське	355	10	0,4
40	Приморське	379	11	2,9
	Разом по Приморському лісництву			8,2
41	Центральне	234	10	0,9
42	Центральне	274	19	1,7
43	Центральне	235	8	1,1
44	Центральне	232	11	0,4
45	Центральне	227	5	1,9
46	Центральне	227	4	1,3

№	Лісництво	Квартал	Виділ	Площа, га
	Разом по Центральному лісництву			7,3
	Всього			61,7

Після проведення рубок головного користування на зазначених ділянках відбуватимуться зміни структури деревостанів, формування відкритих лісосік та трансформація типів природних оселищ, що є типовим наслідком застосування суцільно-лісосічного способу рубки. Подальша оцінка процесів лісовідновлення, формування рослинного покриву та вторинних біотопів здійснюватиметься у межах наступних етапів післяпроектного моніторингу.

РОЗДІЛ 5. СТАН ФЛОРИ ТА ФАУНИ В МЕЖАХ ТЕРИТОРІЇ ПЛАНОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

5.1 Загальна характеристика флори

У ході проведення післяпроектного моніторингу впливу планової лісгосподарської діяльності філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України» виконано комплекс камеральних і польових ботанічних досліджень, спрямованих на виявлення сучасного стану флори, структури рослинного покриву та просторового поширення основних типів біотопів у межах території провадження планової діяльності.

Польові дослідження здійснювалися шляхом маршрутних і рекогносцирувальних обстежень ділянок лісового фонду, включно з територіями, відведеними під рубки головного користування, а також суміжними лісовими масивами. Камеральний етап включав аналіз лісотаксаційних матеріалів, картографічних схем та узагальнення результатів польових спостережень.

За результатами виконаних досліджень встановлено, що територія підприємства розташована у лівобережній частині Українського Полісся (Східне Полісся) та характеризується типовими для цього регіону фізико-географічними й геоботанічними умовами. Рослинний покрив сформований у межах Лівобережнополіського округу дубово-соснових, дубових і соснових лісів, із включенням заплавних лук та евтрофних боліт, що відповідає зоні хвойно-широколистяних лісів.

Рельєф території, за результатами натурних обстежень, має рівнинний, плаский характер із незначними перепадами абсолютних висот у межах 100–120 м над рівнем моря. Такі морфологічні умови зумовлюють переважно рівномірне поширення лісових біотопів, а також формування локальних понижень рельєфу з підвищеним рівнем зволоження. Ґрунтовий покрив представлений дерново-слабокідзолістими ґрунтами, які є типовими для поліських лісових екосистем і визначають розвиток ацидофільних та нейтрофільних фітоценозів.

У ході польових досліджень встановлено, що рослинний покрив території сформований переважно лісовими угрупованнями, які займають основну частину земель лісового фонду.

Провідну роль у формуванні деревного ярусу відіграють хвойні ліси з домінуванням *Pinus sylvestris*. Значні площі також займають мішані та широколистяні насадження за участю *Betula pendula*, *Quercus robur* і *Carpinus betulus*. У понижених, періодично зволжених ділянках рельєфу поширені вільшняки з домінуванням *Alnus glutinosa*.

Рис 5.1 *Pinus sylvestris* – домінантний лісоутворюючий вид на більшості ділянок досліджуваної території

Відповідно до класифікації біотопів України, у межах території досліджень ідентифіковано лісові біотопи класу Д. До групи листяних лісів належать евтрофні заплавні та позазаплавні широколистяні ліси, представлені рівнинними незаболоченими вільшняками. Дані біотопи характеризуються деревостаном висотою 21–23 м із повнотою

0,7–0,8. Основним едифікатором є *Alnus glutinosa*, місцями співедифікатором виступає *Betula pendula*, а у другому ярусі відмічено участь *Carpinus betulus*.

Рис 5.2 Угруповання рівнинних незаболочених лісів вільхи чорної (*Alnus glutinosa*) і ясеня у межах Приморського лісництва

Підлісок у таких угрупованнях, за результатами обстежень, розріджений і сформований поодинокими чагарниками, серед яких *Sorbus aucuparia*, *Frangula alnus*, *Rubus caesius*, *Rubus idaeus*, поодинокі *Viburnum opulus*. У підрості дерев спостерігається природне поновлення *Carpinus betulus*, *Betula pendula* та *Populus tremula*, що свідчить про стабільність структури насаджень.

Трав'яний ярус евтрофних вільшняків сформований комплексом мезофільних і гігрофільних видів. Під час обстежень зафіксовано участь *Glechoma hirsuta*, *Humulus lupulus*, *Urtica dioica*, *Lamium maculatum*, *Lysimachia vulgaris*, *Maianthemum bifolium*, *Ajuga*

reptans, *Asarum europaeum*, *Chelidonium majus*, *Dryopteris carthusiana*, *Solanum dulcamara*, *Galium aparine*, *Geranium robertianum*. Меншою участю представлені *Festuca gigantea*, *Lactuca muralis*, *Moehringia trinervia*, *Dryopteris filix-mas*, *Peucedanum palustre*, *Phragmites australis*, *Potentilla erecta*, *Geum urbanum*, *Pulmonaria obscura*. Моховий покрив представлений зеленими мохами *Plagiomnium cuspidatum* та *Plagiomnium undulatum*.

Рис 5.3 *Maianthemum bifolium* – типовий вид трав'яного ярусу вологих лісів

До хвойних біотопів у межах території досліджень віднесено ацидофільні та нейтрофільні соснові ліси, які формують значну частину лісового покриву та приурочені переважно до піщаних і супіщаних ґрунтів із низьким вмістом поживних речовин. Лишайникові сосняки характеризуються світлохвойним, переважно однарусним деревостаном із домінуванням *Pinus sylvestris* висотою 20–22 м і повнотою 0,45–0,55, що зумовлює добру освітленість піднаметового простору.

Підлісок у таких насадженнях розвинений слабо або фрагментарно й представлений поодинокими екземплярами *Sorbus aucuparia*, а також напівчагарниками *Chamaecytisus*

ruthenicus і *Rubus idaeus*. Трав'яний ярус сформований бідним за видовим складом комплексом судинних рослин, участь яких є незначною та нестабільною, що пов'язано з низькою зволоженістю та кислотністю ґрунтів. Водночас визначальну роль у структурі напочвенного покриву відіграє мохово-лишайниковий компонент, який формує суцільний або мозаїчний покрив і забезпечує стабілізацію ґрунтової поверхні та мікрокліматичних умов у цих біотопах.

Лишайниково-моховий ярус у цих біотопах представлений *Cladonia rangiferina*, *Cladonia mitis*, *Cladonia fimbriata*, *Cladonia coniocraea*, а також зеленими мохами *Dicranum scoparium*, *Pleurozium schreberi*, *Leucobryum glaucum*, що формують суцільний або мозаїчний покрив.

Рис 5.4 *Cladonia rangiferina* – характерний лишайник сухих соснових лісів

Ацидофільні свіжі та вологі соснові ліси відзначаються більш розвиненим підліском і трав'яно-чагарничковим ярусом. У деревному ярусі, окрім *Pinus sylvestris*, зафіксовано участь *Quercus robur* і *Betula pendula*. Підлісок сформований *Sorbus aucuparia*, *Frangula alnus*, *Prunus avium*, *Prunus serotina*, а також *Chamaecytisus ruthenicus*, *Rubus idaeus*, *Rubus caesius*.

Трав'яний ярус цих біотопів характеризується високою участю *Vaccinium myrtillus*, *Vaccinium vitis-idaea*, *Molinia caerulea*, *Maianthemum bifolium*, *Silene nutans*, *Calluna vulgaris*, *Convallaria majalis*, *Pteridium aquilinum* subsp. *pinetorum*, *Luzula pilosa*, *Melica nutans*. У складі адвентивної фракції відмічено *Erigeron annuus*, *Erigeron canadensis*, *Solanum americanum*.

За результатами узагальнення матеріалів післяпроектного моніторингу встановлено, що флористичний склад дослідженої території налічує 129 видів судинних рослин, із яких 19 видів належать до адвентивної фракції флори. Адвентивні види приурочені переважно до порушених ділянок і не визначають загальну структуру рослинного покриву.

5.2 Рідкісні та охоронювані види рослин

У ході проведення післяпроектного моніторингу впливу планової лісогосподарської діяльності філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України» особливу увагу було приділено виявленню рідкісних і зникаючих видів рослин, занесених до Червоної книги України, Європейського червоного списку, а також видів, включених до переліків Резолюції №6 Бернської конвенції, що підлягають охороні в межах об'єктів Смарагдової мережі.

Пошук і оцінка наявності охоронюваних видів флори здійснювалися у межах усіх типів біотопів, представлених на території провадження планової діяльності, зокрема в соснових ацидофільних і нейтрофільних лісах, мішаних сосново-дубових насадженнях, евтрофних вільшняках, а також на узліссях, галявинах і в знижених, перезволожених ділянках рельєфу. Обстеження охоплювали як ділянки, відведені в рубку головного користування, так і суміжні лісові масиви, що дозволило здійснити комплексну оцінку стану флори в зоні впливу планової діяльності.

Польові ботанічні дослідження виконувалися маршрутним і рекогносцирувальним методами у період активної вегетації, що забезпечувало можливість виявлення як ранньоквітучих, так і літніх та пізньолітніх видів рослин. Паралельно здійснювався камеральний аналіз лісотаксаційних матеріалів і картографічних даних з метою визначення потенційно придатних для зростання рідкісних видів біотопів.

За результатами проведених обстежень встановлено, що у межах території провадження планової діяльності та на суміжних ділянках лісового фонду не виявлено місцезростань видів рослин, занесених до Червоної книги України. Також не зафіксовано видів флори, включених до Європейського червоного списку або переліків Бернської конвенції, які є об'єктами охорони Смарагдової мережі.

Відсутність рідкісних і охоронюваних видів рослин у межах досліджуваної території зумовлена переважанням типових для регіону лісових фітоценозів із сформованою структурою деревостану та трав'яного покриву, а також відсутністю специфічних екологічних умов, характерних для оселищ багатьох раритетних видів флори. Зокрема, у межах ділянок провадження рубок головного користування відсутні карбонатні відслонення, піщані дюни з псамофітною рослинністю, відкриті сухі луки, а також унікальні болотні комплекси, які зазвичай є місцями зростання рідкісних видів рослин.

Разом з тим, у ході післяпроектного моніторингу зафіксовано поширення типових аборигенних видів рослин, характерних для соснових, мішаних і вільхових лісів Східного Полісся. Дані види формують стабільні рослинні угруповання, які мають високу екологічну стійкість і не перебувають під загрозою зникнення на національному або міжнародному рівнях.

Таким чином, результати післяпроектного моніторингу свідчать про відсутність негативного впливу планової лісгосподарської діяльності філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України» на рідкісні та охоронювані види рослин. Виявлені особливості флористичного складу території підтверджують, що реалізація рубок головного користування за умови дотримання чинних лісівничих і природоохоронних вимог не створює ризиків для збереження раритетних компонентів флори.

Інформація, отримана у ході післяпроектного моніторингу, використовується для подальшого екологічного контролю та уточнення заходів з мінімізації впливу планової діяльності на компоненти біологічного різноманіття у разі зміни природних або господарських умов.

5.3 Фауна

У межах післяпроектного моніторингу впливу планової лісогосподарської діяльності філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України» нами проведено комплексні камеральні та польові фауністичні дослідження. Роботи були спрямовані на оцінку сучасного стану тваринного світу, просторового розподілу основних фауністичних комплексів та визначення потенційної чутливості окремих груп тварин до проведення рубок головного користування.

Польові дослідження виконувалися маршрутним методом у межах основних типів біотопів, представлених на території підприємства, зокрема у стиглих і перестійних соснових та мішаних лісах, вільшняках, на узліссях, лісових галявинах, вирубках різних стадій відновлення, а також у прибережно-водних і заболочених комплексах. Камеральний етап включав узагальнення результатів спостережень, зіставлення даних за різними сезонами та аналіз просторового перекриття місць перебування тварин із ділянками планової діяльності.

Птахи

Орнітофауна території досліджень характеризується значним видовим різноманіттям і представлена комплексом лісових, узлісних, прибережно-болотних та заплавних видів, що зумовлено мозаїчністю ландшафтів, різноманіттям лісових біотопів і наявністю водно-болотних угідь у межах і поблизу території провадження планової діяльності. У ході післяпроектного моніторингу особливу увагу було зосереджено на видах птахів, для яких лісові екосистеми підприємства виконують функції місць гніздування, сезонного перебування або постійного проживання, оскільки саме ці види є найбільш чутливими до змін структури насаджень, рівня зімкнутості деревного ярусу та порушення підліску.

Основний акцент під час обстежень робився на виявленні гніздових територій, характері використання різних ярусів лісу, а також на оцінці просторового розподілу орнітофауни в межах ділянок, відведених під рубки головного користування, і суміжних лісових масивів. Це дало змогу оцінити потенційні ризики впливу планової

лісогосподарської діяльності на місцеві популяції птахів та визначити групи видів, для яких збереження структурної цілісності лісових біотопів є критично важливим.

У межах території діяльності підприємства зафіксовано перебування частини видів птахів, що є об'єктами охорони у складі Смарагдової мережі. Загалом до офіційних переліків таких видів належить 57 видів птахів, з яких у межах земель лісового фонду підприємства регулярно або епізодично трапляється близько 30 видів.

Для цілей оцінки впливу планової діяльності всі види умовно згруповано за характерними біотопами та екологічними вимогами:

- види старих і стиглих лісів (дятли, жовни, хижі лісові птахи, дуплогнізники), для яких ключовими є наявність великих дерев, дупел і мертвої деревини;
- види узлісь, галявин і екотонів, що використовують мозаїчні лісові ландшафти;
- види відкритих територій і вирубок на ранніх стадіях відновлення;
- прибережно-водні та болотні види, для яких лісові масиви мають другорядне значення, а вплив лісогосподарських робіт є переважно непрямим.

Таблиця 5.1

Перелік видів птахів, що трапляються в межах території діяльності та прилеглих біотопів

№	Українська назва виду	Латинська назва	Основний тип біотопу	Характер перебування	Потенційна чутливість до рубок
1	Бугай	<i>Botaurus stellaris</i>	очеретяні зарості	гніздування	низька
2	Бугайчик	<i>Ixobrychus minutus</i>	очеретяні зарості	гніздування	низька
3	Біла чапля велика	<i>Ardea alba</i>	водойми	живлення	низька
4	Сіра чапля	<i>Ardea cinerea</i>	водойми	живлення	низька
5	Чапля руда	<i>Ardea purpurea</i>	болота	гніздування	низька

№	Українська назва виду	Латинська назва	Основний тип біотопу	Характер перебування	Потенційна чутливість до рубок
6	Лелека білий	<i>Ciconia ciconia</i>	відкриті території	живлення	низька
7	Лелека чорний	<i>Ciconia nigra</i>	старі ліси біля води	гніздування	середня
8	Орлан-білохвіст	<i>Haliaeetus albicilla</i>	ліси біля водойм	перебування	середня
9	Підорлик великий	<i>Clanga clanga</i>	вільшняки	перебування	середня
10	Підорлик малий	<i>Clanga pomarina</i>	вільшняки	перебування	середня
11	Осоїд	<i>Pernis apivorus</i>	старі ліси	гніздування	середня
12	Змієїд	<i>Circaetus gallicus</i>	старі ліси	перебування	середня
13	Шуліка чорний	<i>Milvus migrans</i>	узлісся, водойми	живлення	низька
14	Канюк звичайний	<i>Buteo buteo</i>	ліси, поля	гніздування	низька
15	Яструб великий	<i>Accipiter gentilis</i>	ліси	гніздування	середня
16	Яструб малий	<i>Accipiter nisus</i>	ліси	перебування	низька
17	Лунь очеретяний	<i>Circus aeruginosus</i>	болота	гніздування	низька
18	Лунь лучний	<i>Circus pygargus</i>	луки	перебування	низька
19	Лунь польовий	<i>Circus cyaneus</i>	луки	перебування	низька
20	Сова сіра	<i>Strix aluco</i>	старі ліси	гніздування	середня
21	Сова болотяна	<i>Asio flammeus</i>	луки	перебування	низька
22	Дрімлюга	<i>Caprimulgus europaeus</i>	сухі сосняки	гніздування	середня
23	Рибалочка блакитний	<i>Alcedo atthis</i>	береги водойм	гніздування	низька
24	Сиворакша	<i>Coracias garrulus</i>	узлісся	гніздування	середня

№	Українська назва виду	Латинська назва	Основний тип біотопу	Характер перебування	Потенційна чутливість до рубок
5	2 Жовна чорна	<i>Dryocopus martius</i>	старі ліси	гніздування	висока
6	2 Жовна сива	<i>Picus canus</i>	ліси	гніздування	середня
7	2 Дятел середній	<i>Dendrocoptes medius</i>	листяні ліси	гніздування	середня
8	2 Дятел білоспинний	<i>Dendrocopos leucotos</i>	старі ліси	гніздування	висока
9	2 Голуб-синяк	<i>Columba oenas</i>	старі ліси	гніздування	середня
10	3 Мухоловка білошия	<i>Ficedula albicollis</i>	ліси	гніздування	середня
11	3 Мухоловка мала	<i>Ficedula parva</i>	ліси	гніздування	середня
12	3 Кропив'янка рябогруда	<i>Sylvia nisoria</i>	узлісся	гніздування	низька
13	3 Ремез	<i>Remiz pendulinus</i>	вербняки	гніздування	низька
14	3 Синьошийка	<i>Luscinia svecica</i>	болота	гніздування	низька
15	3 Сорокопуд терновий	<i>Lanius collurio</i>	чагарники	гніздування	низька
16	3 Сорокопуд чорнолобий	<i>Lanius minor</i>	лісосмуги	перебування	низька
17	3 Тетерук	<i>Lyrurus tetrix</i>	ліси	перебування	середня
18	3 Журавель сірий	<i>Grus grus</i>	болота	гніздування	низька
19	3 Крячок річковий	<i>Sterna hirundo</i>	водойми	живлення	низька
20	4 Крячок чорний	<i>Chlidonias niger</i>	водойми	живлення	низька
21	4 Крячок білощокий	<i>Chlidonias hybrida</i>	водойми	живлення	низька
22	4 Крячок білокрилий	<i>Chlidonias leucopterus</i>	водойми	живлення	низька
23	4 Крячок малий	<i>Sternula albifrons</i>	водойми	живлення	низька

№	Українська назва виду	Латинська назва	Основний тип біотопу	Характер перебування	Потенційна чутливість до рубок
4	Мартин малий	<i>Hydrocoloeus minutus</i>	водойми	перебування	низька
5	Погонич малий	<i>Zapornia parva</i>	болота	гніздування	низька
6	Погонич звичайний	<i>Rallus aquaticus</i>	болота	гніздування	низька
7	Деркач	<i>Crex crex</i>	луки	гніздування	низька
8	Плавунець круглодзьобий	<i>Phalaropus lobatus</i>	водойми	проліт	низька
9	Мородунка	<i>Xenus cinereus</i>	водойми	проліт	низька
0	Нерозень	<i>Limosa limosa</i>	луки	проліт	низька
1	Трав'янка лучна	<i>Saxicola rubetra</i>	луки	гніздування	низька
2	Щеврик польовий	<i>Anthus campestris</i>	відкриті ділянки	гніздування	низька
3	Жайворонок лісовий	<i>Lullula arborea</i>	галявини	гніздування	середня
4	Вівсянка садова	<i>Emberiza hortulana</i>	чагарники	гніздування	низька
5	Голуб припутень	<i>Columba palumbus</i>	ліси	гніздування	низька
6	Синиця довгохвоста	<i>Aegithalos caudatus</i>	ліси	перебування	низька
7	Вільшанка	<i>Erithacus rubecula</i>	ліси	гніздування	низька
Усього: 57 видів птахів					

Під час обстежень встановлено, що більшість лісових видів птахів приурочені до ділянок, які не залучаються безпосередньо до рубок головного користування, або використовують лісовий масив у ширшому просторовому масштабі. Таким чином, можливий вплив планової діяльності на орнітофауну оцінюється як локальний і обмежений у просторі.

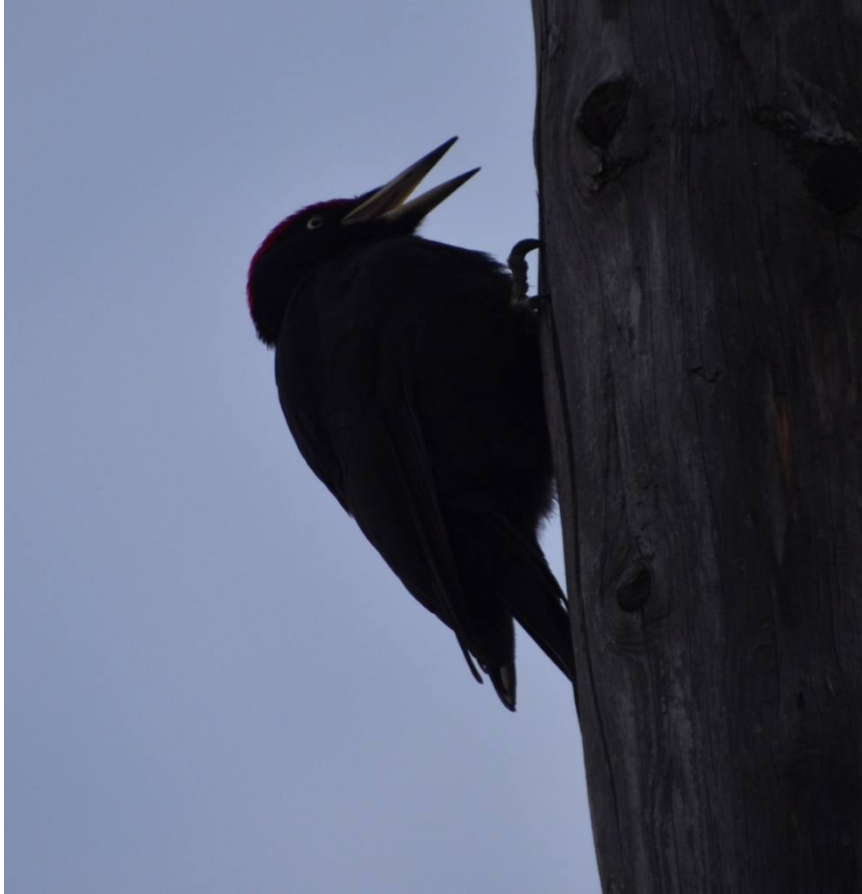

Рис 5.5. Приклад лісового виду птаха – жовна чорна (*Dryocopus martius*)

Ссавці

Теріофауна території провадження планової діяльності філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України» представлена типовими для Полісся видами лісових, прибережно-водних та напіввідкритих біотопів. У зв'язку з дією воєнного стану та обмеженнями безпекового характеру, польові обстеження у 2023 році проводилися в обмеженому режимі — переважно в межах ділянок, запланованих до ведення лісогосподарської діяльності, а також уздовж маршрутів під'їзду до них.

У ході післяпроектного моніторингу основну увагу було зосереджено на виявленні середніх і великих ссавців, зокрема осілих видів із цілорічною активністю, які потенційно можуть зазнавати впливу внаслідок проведення рубок головного користування. Фіксація перебування тварин здійснювалася переважно за непрямими ознаками присутності — відбитками слідів, екскрементами, слідами живлення та поривами ґрунту.

На ділянках провадження планової діяльності відмічено сліди життєдіяльності козулі європейської (*Capreolus capreolus*), лося звичайного (*Alces alces*), кабана дикого (*Sus scrofa*), зайця сірого (*Lepus europaeus*) та білки звичайної (*Sciurus vulgaris*). Усі реєстрації лося та козулі здійснювалися виключно за непрямими ознаками. Постійних сховищ, нір або лігвищ ссавців у межах обстежених ділянок виявлено не було.

Рис 5.6 Сліди кабана дикого (*Sus scrofa* L.)

На окремих ділянках території досліджень також зафіксовано сліди життєдіяльності козулі європейської (*Capreolus capreolus*) та бобра річкового (*Castor fiber*), що свідчить про регулярне використання цими видами різних за екологічними умовами біотопів. Козуля європейська приурочена переважно до лісових масивів, узлісь та мозаїчних ділянок із чергуванням зімкнутих насаджень і відкритих просторів, тоді як бобер річковий пов'язаний із прибережно-водними та заболоченими біотопами, де наявні стабільні водні об'єкти й кормова база. Виявлення слідів життєдіяльності зазначених видів у межах території провадження планової діяльності підтверджує екологічну різноманітність досліджуваної ділянки та її функціональне значення як середовища існування для як наземних лісових, так і напівводних ссавців.

Рис 5.7 Сліди козулі європейської (*Capreolus capreolus* L.)

Рис 5.8 Сліди життєдіяльності бобра річкового (*Castor fiber* L.)

Крім того, за інформацією лісівників та мешканців населених пунктів, прилеглих до лісових масивів, останніми роками відмічається зростання частоти заходів лисиці звичайної (*Vulpes vulpes*) у приватні домогосподарства, що може свідчити про локальне збільшення чисельності виду та його адаптацію до антропогенно трансформованих умов.

Обмежена кількість виявлених видів ссавців пояснюється завершенням вегетаційного періоду, сезонним зниженням активності тварин, а також обмеженими можливостями проведення повномасштабних польових обстежень. Водночас територія підприємства є потенційно придатною для існування інших характерних для Полісся видів ссавців, зокрема копитних, хижих ссавців і дендрофільних рукокрилих, за умови збереження структурної цілісності лісових біотопів.

Безхребетні та деревоживучі комахи

Одним з обов'язкових напрямів післяпроектного моніторингу відповідно до вимог технічного завдання було дослідження безхребетних, зокрема деревоживучих комах, які є невід'ємною складовою лісових біоценозів і виконують важливі екологічні функції у процесах деструкції деревини, кругообігу речовин та формування мертвої органічної речовини. Деревоживучі комахи належать переважно до трофічних груп ксилофагів і ксиломіцетофагів та безпосередньо пов'язані з процесами відмирання дерев, формування сухостою і накопичення мертвої деревини.

Для ксилофагів характерна висока трофічна спеціалізація, зокрема монофагія, що зумовлено специфічним хімічним складом тканин недавно відмерлих або ослаблених дерев, у яких розвиваються їх личинки. Частка участі окремих видів у складі комплексів деревоживучих комах значною мірою визначається породним складом деревостанів, віком насаджень, санітарним станом дерев і наявністю придатного для розвитку личинок субстрату протягом усього личинкового циклу, тривалість якого може змінюватися від одного до кількох років. Ксиломіцетофаги, на відміну від ксилофагів, розвиваються у деревині, значно ураженій ксилотрофними грибами, що втратила первинну хімічну специфічність, а їх різноманіття визначається насамперед рівнем зволоження біотопів.

Жуки-вусачі (Cerambycidae) разом із короїдами (Scolytinae) та златками (Buprestidae) формують основу комплексів деревоживучих комах у лісових екосистемах. Завдяки високій видовій та екологічній різноманітності вони відіграють ключову роль у процесах деструкції деревини на різних етапах її розкладання. Водночас окремі представники цих груп мають важливе господарське значення, оскільки за умов масового розвитку можуть завдавати істотної фізіологічної або технічної шкоди лісовим насадженням.

За результатами польових обстежень встановлено, що у складі ентомофауни лісових насаджень переважають типові для Східного Полісся комплекси стовбурових шкідників, приурочені переважно до соснових і мішаних деревостанів. Найбільш поширеними є соснові лубоїди (*Tomicus piniperda*, *Tomicus minor*), короїди (*Ips sexdentatus*, *Ips acuminatus*), а також окремі представники златок і вусачів, пов'язані з ослабленою, відмерлою або напіврозкладеною деревиною. У соснових насадженнях найбільш типовими видами є синя соснова златка (*Phaenops cyanea*) та чорний сосновий вусач (*Monochamus galloprovincialis*).

Рис 5.9 Вильотні отвори *Monochamus galloprovincialis* та ходи *Ips sexdentatus*

Під час обстеження досліджених ділянок встановлено, що заселення деревоживучими комахами має переважно локальний характер і приурочене до поодиноких ослаблених

дерев, більшість з яких відноситься до IV категорії санітарного стану. Частка таких дерев не перевищує 5–10 % від загальної кількості обстежених. Ознак формування осередків масового розвитку стовбурових шкідників або вторинного заселення здорових дерев не виявлено.

Рис 5.10 Вильотні отвори та ходи *Phaenops cyanea* і *Monochamus galloprovincialis*

Заселення листяних порід (дуба, берези, вільхи) деревоживучими комахами відмічається поодинокі та пов'язане переважно з вторинними ксилофагами, зокрема дубовою златкою (*Chrysobothris affinis*), березовим заболонником (*Scolytus ratzeburgi*), а також окремими представниками вусачів родини Cerambycidae. Такі види не формують осередків масового розвитку і не чинять істотного впливу на загальний санітарний стан насаджень.

Для кількісної оцінки чисельності деревоживучих комах використовувалися показники щільності молодого покоління або продукції стовбурових шкідників на одиницю площі поверхні стовбура. Узагальнені результати ентомологічних обстежень у межах ділянок провадження планової діяльності наведено нижче.

**Результати післяпроектного моніторингу деревоживучих комах у межах ділянок
провадження планової діяльності**

№	Лісицтво	Квартал	Виділ	Порода дерева	Вид деревоживучих комах (лат.)	Ознаки життєдіяльності	Щільність поселення	Ступінь заселення
1	Деснянське	328	1	<i>Pinus sylvestris</i>	<i>Ips sexdentatus</i>	льотні отвори, бурова мука	$3,4 \pm 1,2$	середній
2	Деснянське	335	1	<i>Pinus sylvestris</i>	<i>Monochamus galloprovincialis</i>	ходи личинок	$0,1 \pm 0,3$	низький
3	Деснянське	328	1	<i>Pinus sylvestris</i>	<i>Phaenops cyanea</i>	локальні ходи	$0,1 \pm 0,5$	низький
4	Хутірське	197	20.1	<i>Pinus sylvestris</i>	<i>Ips acuminatus</i>	бурова мука	$\leq 3,0$	низький
5	Приморське	353	7	<i>Pinus sylvestris</i>	<i>Ips sexdentatus</i>	льотні отвори	3,1–5,0	середній

За результатами моніторингу встановлено, що:

- на більшості обстежених ділянок щільність поселення деревоживучих комах відповідає низькому або середньому рівню;
- ознак формування осередків масового розмноження не зафіксовано;
- заселення дерев має переважно локальний характер і пов'язане з поодинокими ослабленими або відмерлими деревами.

Важливо зазначити, що виявлені рівні чисельності ксилофагів не перевищують фонових значень, характерних для природних лісових екосистем регіону, і не свідчать про погіршення санітарного стану деревостанів унаслідок провадження планової діяльності.

Аналіз просторового розміщення ділянок рубок головного користування та результатів ентомологічних обстежень показав, що:

- рубки не призводять до збільшення чисельності деревоживучих комах у прилеглих насадженнях;
- відсутні ознаки вторинного заселення здорових дерев у результаті лісозаготівельних робіт;
- формування мертвої деревини в межах лісосік не створює передумов для розвитку небезпечних осередків ксилофагів за умови дотримання встановлених лісівничих вимог.

Таким чином, результати післяпроектного моніторингу деревоживучих комах свідчать про задовільний санітарний стан насаджень та відсутність негативного впливу планової діяльності на ентомологічну складову лісових екосистем.

5.4 Рідкісна та охоронювана фауна

У межах виконання післяпроектного моніторингу впливу планової діяльності зі спеціального використання лісових ресурсів філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України» нами проведено цілеспрямовані дослідження рідкісних та охоронюваних видів тварин. Основною метою цього етапу моніторингу було підтвердження наявності або відсутності таких видів у межах ділянок провадження рубок головного користування, а також оцінка можливого впливу планової діяльності на їхній стан, просторове розміщення та умови існування.

Дослідження здійснювалися з урахуванням вимог висновку з оцінки впливу на довкілля та охоплювали всі основні групи тварин, які можуть бути чутливими до змін лісового середовища, а саме птахів, ссавців, а також, у межах загальної оцінки, інші групи фауни. Особливу увагу приділяли видам, занесеним до Червоної книги України, а також видам, що є об'єктами охорони відповідно до Бернської конвенції та включені до переліків Смарагдової мережі.

Польові дослідження орнітофауни та інших груп тварин проводилися маршрутним методом із сезонним охопленням території, що дало змогу врахувати фенологічні особливості різних таксономічних груп, зокрема гніздовий і післягніздовий періоди птахів, сезони підвищеної просторової та трофічної активності ссавців, а також зміни у використанні біотопів у різні пори року. Маршрути прокладалися з урахуванням просторового розміщення ділянок планової діяльності, суміжних лісових масивів і ключових елементів ландшафту, що дозволило отримати репрезентативні дані щодо складу та структури фауни. Камеральний етап моніторингу включав систематизацію та узагальнення результатів польових спостережень, аналіз матеріалів попередніх обстежень, а також оцінку просторового перекриття місць перебування рідкісних і охоронюваних видів із ділянками планової діяльності та визначення характеру можливого впливу.

Рідкісні та охоронювані види птахів є однією з найбільш чутливих до змін лісового середовища груп фауни, оскільки значна частина таких видів пов'язана зі стиглими та перестійними деревостанами, наявністю дуплястих і біологічно цінних дерев, складною мозаїчною структурою насаджень, а також з мінімальним рівнем антропогенного порушення. Будь-які зміни структури лісу, зокрема зменшення кількості старовікових дерев або порушення цілісності підліску, можуть призводити до зниження придатності середовища для гніздування, живлення та сезонного перебування таких видів.

У межах території діяльності підприємства та на суміжних ділянках лісового фонду зафіксовано перебування або потенційну наявність низки видів птахів, що мають охоронний статус. Просторове розміщення цих видів є нерівномірним і визначається наявністю відповідних біотопів, насамперед старовікових соснових і мішаних лісів, вільшняків, заплачних ділянок та лісових масивів, безпосередньо прилеглих до водойм і заболочених територій, які забезпечують необхідні умови для гніздування та живлення.

Важливо зазначити, що у ході післяпроектного моніторингу гніздових ділянок рідкісних і охоронюваних видів птахів безпосередньо в межах лісосік, відведених у рубку головного користування, не виявлено. Більшість реєстрацій таких видів стосувалася суміжних ділянок лісового фонду або більш віддалених лісових масивів, які не залучаються до планової діяльності, що свідчить про відсутність прямого впливу запланованих рубок на

ключові місця гніздування орнітофауни та підтверджує доцільність обраного просторового планування лісгосподарських заходів.

Таблиця 5.3

Рідкісні та охоронювані види птахів, зафіксовані або потенційно наявні в межах території діяльності

№	Українська назва	Латинська назва	Охоронний статус	Тип біотопу	Характер присутності
1	Орлан-білохвіст	<i>Haliaeetus albicilla</i>	ЧКУ, Бернська конвенція	ліси біля водойм	перебування
2	Лелека чорний	<i>Ciconia nigra</i>	ЧКУ, Бернська конвенція	старі ліси	гніздування
3	Підорлик великий	<i>Clanga clanga</i>	ЧКУ, Бернська конвенція	вільшняки	перебування
4	Підорлик малий	<i>Clanga pomarina</i>	ЧКУ, Бернська конвенція	вільшняки	перебування
5	Осоїд	<i>Pernis apivorus</i>	Бернська конвенція	стиглі ліси	гніздування
6	Змієїд	<i>Circaetus gallicus</i>	Бернська конвенція	старі ліси	перебування
7	Жовна чорна	<i>Dryocopus martius</i>	Бернська конвенція	старі ліси	гніздування
8	Дятел білоспинний	<i>Dendrocopos leucotos</i>	Бернська конвенція	старі ліси	гніздування

№	Українська назва	Латинська назва	Охоронний статус	Тип біотопу	Характер присутності
9	Сиворакша	<i>Coracias garrulus</i>	ЧКУ, Бернська конвенція	узлісся	гніздування
10	Сова сіра	<i>Strix aluco</i>	Бернська конвенція	старі ліси	гніздування

Екологічна оцінка показує, що можливий вплив планової діяльності на рідкісні види птахів має переважно непрямий та короткочасний характер і пов'язаний із локальною зміною структури лісового середовища. За умови дотримання вимог щодо збереження окремих елементів біотопів (дуплясті дерева, насінники, прибережні захисні смуги) ризики для популяцій рідкісних видів залишаються мінімальними.

У складі теріофауни території підприємства підтверджено перебування трьох видів ссавців, які мають охоронний статус та є об'єктами Смарагдової мережі. Ці види характеризуються значною мобільністю та використовують територію підприємства як частину більшого індивідуального або популяційного ареалу.

Таблиця 5.4

Рідкісні та охоронювані види ссавців

№	Українська назва	Латинська назва	Охоронний статус	Тип біотопу	Характер перебування
1	Бобер річковий	<i>Castor fiber</i>	Бернська конвенція	водойми, болота	постійне
2	Видра річкова	<i>Lutra lutra</i>	ЧКУ, Бернська конвенція	прибережні зони	постійне
3	Вовк сірий	<i>Canis lupus</i>	Бернська конвенція	лісові масиви	епізодичне

Для бобра річкового та видри річкової визначальним чинником є збереженість водно-болотних і прибережних біотопів. Проведення рубок головного користування у межах суходільних лісових ділянок не має прямого впливу на умови існування цих видів. Для вовка сірого можливий вплив оцінюється як опосередкований і не пов'язаний безпосередньо з характером лісозаготівельних робіт.

У ході післяпроектного моніторингу не виявлено рідкісних або зникаючих видів земноводних, плазунів чи безхребетних, занесених до Червоної книги України або переліків Бернської конвенції, у межах ділянок планової діяльності. Зафіксовані представники цих груп належать до звичайних і широко поширених для регіону Полісся видів.

Результати післяпроектного моніторингу свідчать, що планова діяльність філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України» не призводить до суттєвого погіршення умов існування рідкісних і охоронюваних видів тварин. Потенційний вплив має локальний, тимчасовий і переважно непрямий характер та може бути ефективно мінімізований за рахунок дотримання чинних лісівничих і природоохоронних вимог.

5.5 Оселища, що підлягають охороні

У межах післяпроектного моніторингу впливу планової лісгосподарської діяльності філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України» нами проведено ідентифікацію, опис та оцінку стану природних оселищ, що підлягають охороні відповідно до національних і міжнародних природоохоронних зобов'язань. Дослідження виконувалися у межах земель лісового фонду підприємства та на суміжних ділянках, що функціонально пов'язані з лісовими екосистемами.

Ідентифікація оселищ здійснювалася шляхом поєднання камерального аналізу матеріалів лісовпорядкування, лісотаксаційних описів, картографічних матеріалів та результатів польових рекогносцирувальних обстежень, проведених у різні роки післяпроектного моніторингу. Особливу увагу приділено оселищам, що мають ключове

значення для підтримання біорізноманіття та забезпечують умови існування видів флори і фауни, у тому числі рідкісних і охоронюваних.

За результатами проведених досліджень встановлено, що на території діяльності підприємства представлені оселища, типові для умов Східного Полісся, з домінуванням лісових біотопів різного типу зволоження та вікової структури. Основу оселищ формують соснові, мішані та вільхові ліси, а також пов'язані з ними прибережно-водні та заболочені комплекси.

Провідну роль відіграють оселища хвойних і мішаних лісів, сформовані на дерново-слабокідзолистих ґрунтах у межах рівнинного рельєфу. Значна частина таких оселищ представлена стиглими та перестійними деревостанами, що характеризуються наявністю структурних елементів, важливих для збереження біорізноманіття, зокрема дуплястих дерев, сухостою та мертвої деревини.

Окрему групу становлять евтрофні вільхові ліси, приурочені до понижень рельєфу, заплавл і перезволожених ділянок. Ці оселища відіграють важливу роль як місця концентрації вологолюбних видів рослин і тварин та як екологічні коридори між різними типами біотопів.

У межах досліджуваної території встановлено наявність таких основних типів оселищ, що підлягають охороні:

- ацидофільні соснові ліси на піщаних ґрунтах, у тому числі лишайникові, зеленомохові та чорницеві типи;
- свіжі та вологі соснові ліси з домішкою листяних порід;
- мішані сосново-дубові ліси, характерні для плакорних ділянок;
- евтрофні вільхові ліси в умовах підвищеного зволоження;
- прибережно-водні та заболочені біотопи, що межують із лісовими масивами та перебувають з ними у тісному функціональному зв'язку.

Зазначені оселища забезпечують існування різних екологічних груп організмів і формують мозаїчну біотопічну структуру території, що є характерною ознакою лісових ландшафтів Полісся.

Просторове розміщення оселищ у межах території діяльності підприємства має виражений мозаїчний характер. Оселища, що підлягають охороні, представлені як великими масивами, так і фрагментами, які чергуються з ділянками господарського використання.

За результатами післяпроектного моніторингу встановлено, що значна частина оселищ зберігає природну або близьку до природної структуру. Найкращий стан характерний для ділянок, розташованих поза межами безпосереднього провадження рубок головного користування, а також для вологих і перезволожених біотопів, які не залучаються до лісозаготівельних робіт.

На межах лісосік та суміжних насаджень можливі локальні зміни умов освітлення та мікроклімату, однак вони не мають масштабного характеру і не призводять до деградації оселищ у цілому.

Виявлені оселища мають важливе значення для підтримання різноманіття флори і фауни території підприємства. Саме в межах цих оселищ зосереджена основна частина видового різноманіття, у тому числі видів, що мають охоронний статус. Стиглі та перестійні ліси з наявністю дуплястих дерев і мертвої деревини є ключовими для гніздування дуплогнізних птахів, перебування рукокрилих і розвитку деревоживучих безхребетних. Вільшняки та прибережно-водні біотопи відіграють важливу роль для земноводних, напівводних ссавців і вологолюбних видів рослин.

Таким чином, за результатами післяпроектного моніторингу встановлено, що оселища, які підлягають охороні в межах території діяльності філії «Вищедубечанське лісове господарство», перебувають у задовільному екологічному стані. Планова лісгосподарська діяльність за умов дотримання встановлених лісівничих і природоохоронних вимог не призводить до порушення їх просторової цілісності, структури та функціональних властивостей.

РОЗДІЛ 6. МОНІТОРИНГ ПРАЛІСІВ, КВАЗІПРАЛІСІВ ТА ПРИРОДНИХ ЛІСІВ

6.1. Методичні підходи до ідентифікації пралісів, квазіпралісів та природних лісів

Моніторинг пралісів, квазіпралісів та природних лісів у межах території діяльності філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України» здійснювався з метою виконання вимог Висновку з оцінки впливу на довкілля планової діяльності та відповідно до чинного природоохоронного законодавства України. Методичні підходи до проведення таких робіт ґрунтувалися на положеннях Методики визначення належності лісових територій до пралісів, квазіпралісів і природних лісів, а також на матеріалах звіту з оцінки впливу на довкілля та результатах післяпроектного моніторингу попередніх років.

Ідентифікація лісових ділянок із ознаками пралісів, квазіпралісів та природних лісів здійснювалася поетапно та передбачала поєднання камеральних і польових методів досліджень. На першому етапі виконано аналіз наявних лісотаксаційних матеріалів, матеріалів лісовпорядкування, планово-картографічної документації, а також даних попередніх післяпроектних моніторингових обстежень. Особливу увагу приділено показникам вікової структури насаджень, складу деревостанів, повноти, бонітету, наявності багатоярусної структури, домішок аборигенних порід, а також ознак тривалого природного розвитку лісових екосистем без суттєвого антропогенного втручання.

На етапі камерального аналізу здійснювалося попереднє виділення лісових кварталів і виділів, у межах яких за сукупністю таксаційних показників та історії господарського використання можливе формування лісових екосистем із підвищеним ступенем природності. До таких ділянок віднесено насамперед старовікові насадження, ліси з нерівномірною віковою структурою, ділянки з наявністю значної кількості сухостійних дерев, дерев різних вікових поколінь, а також мертвої деревини різних стадій розкладання.

Другий етап ідентифікації передбачав проведення польових рекогносцирувальних обстежень попередньо визначених ділянок. У ході натурних обстежень уточнювалися структурні та екологічні характеристики насаджень, зокрема просторове розміщення дерев різних вікових груп, характер природного поновлення, ступінь збереженості ґрунтового покриву, наявність мікробіотопів, пов'язаних із мертвою деревиною, а також слідів або

відсутності інтенсивного господарського впливу. Оцінювався загальний рівень трансформації лісових екосистем та відповідність виявлених ознак критеріям пралісів, квазіпралісів або природних лісів.

У процесі обстежень враховувалися також дані щодо розташування ділянок відносно об'єктів природно-заповідного фонду та територій Смарагдової мережі, а також інформація про режим використання лісів, що дозволяло комплексно оцінити умови формування та збереження лісових екосистем із високим рівнем природності. Особлива увага приділялася ділянкам, де поєднуються ознаки тривалого природного розвитку насаджень і наявність рідкісних або чутливих до антропогенного впливу видів флори і фауни.

За результатами камеральних і польових робіт здійснювалося узагальнення отриманих даних та попередня класифікація обстежених лісових ділянок за ступенем природності. У межах цієї класифікації виділялися ділянки, які потенційно можуть бути віднесені до пралісів, квазіпралісів або природних лісів, а також ділянки, що не відповідають відповідним критеріям, але мають окремі елементи природної структури і можуть розглядатися як перспективні з точки зору збереження біорізноманіття.

Таким чином, застосовані методичні підходи забезпечили комплексну оцінку стану лісових екосистем у межах території діяльності філії «Вищедубечанське лісове господарство» та створили науково обґрунтовану основу для подальшого аналізу результатів обстеження конкретних лісових ділянок, що наведені у наступному підрозділі.

6.2. Результати обстеження лісових ділянок

У межах післяпроектного моніторингу проведено оцінку стану лісових ділянок філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України» з метою виявлення та попередньої ідентифікації лісових екосистем, які за своїми структурними, віковими та екологічними характеристиками можуть відповідати ознакам пралісів, квазіпралісів або природних лісів. Обстеження здійснювалися на підставі аналізу матеріалів звіту з оцінки

впливу на довкілля, даних післяпроектного моніторингу попередніх років, лісотаксаційних матеріалів та результатів рекогносцирувальних польових обстежень.

За результатами камерального аналізу встановлено, що на території лісового фонду підприємства переважають насадження експлуатаційного та рекреаційно-оздоровчого призначення, сформовані внаслідок тривалого лісогосподарського використання. Просторова структура та таксаційні характеристики таких насаджень у більшості випадків відображають вплив багаторічної господарської діяльності, що проявляється у спрощеній будові деревостанів, відносно вирівняній віковій структурі та обмеженій різноманітності мікробіотопів. Основними лісоутворюючими породами є сосна звичайна, дуб звичайний, береза повисла та вільха чорна, які формують як чисті, так і мішані насадження залежно від типу лісорослинних умов. Вікова структура насаджень у більшості випадків представлена одно- або двовіковими деревостанами середнього та стиглого віку, що характерно для лісів господарського походження та не відповідає типовим ознакам пралісових екосистем, для яких властиві багатоярусність і складна вікова мозаїчність.

Разом з тим, у межах окремих кварталів і виділів за результатами камерального аналізу виявлено ділянки старовікових насаджень та лісів із підвищеним ступенем природності, що вирізняються більш складною просторовою організацією. Такі ділянки характеризуються наявністю дерев різних вікових поколінь, нерівномірним розміщенням дерев у просторі, локальним накопиченням мертвої деревини у вигляді сухостою та повалених стовбурів, а також збереженими елементами природного поновлення аборигенних деревних порід. У ряді випадків на таких ділянках простежуються ознаки тривалого природного розвитку лісових екосистем із мінімальним господарським втручанням упродовж останніх десятиліть. Зазначені ділянки були включені до переліку об'єктів детальнішого аналізу в межах польових рекогносцирувальних обстежень.

Польові рекогносцирувальні обстеження показали, що більшість проаналізованих лісових ділянок зазнавали у минулому різного ступеня господарського впливу, зокрема проведення рубок догляду, санітарних рубок або рубок головного користування, сліди яких зберігаються у структурі насаджень і сучасному стані деревостанів. Наявність пнів, вирівняних вікових груп, а також фрагментарне порушення природного поновлення

свідчать про антропогенну трансформацію лісових екосистем. Ознаки повної відсутності антропогенного втручання, які є обов'язковими для віднесення лісів до пралісів, на обстежених ділянках не виявлені. Водночас, окремі лісові ділянки за сукупністю структурних, вікових та екологічних ознак можуть бути віднесені до природних лісів або квазіпралісів, що зумовлює необхідність подальшого уточнення їх статусу у межах поглиблених обстежень та подальшого моніторингу. Узагальнені результати обстеження лісових ділянок наведені у таблиці 6.1.

Таблиця 6.1

Результати ідентифікації лісових ділянок із ознаками пралісів, квазіпралісів та природних лісів

Лісництво	Квартал, виділ	Кількість ділянок	Домінуючі породи	Орієнтовний вік насаджень	Структурні ознаки природності	Ознаки антропогенного впливу
Деснянське	Поодинокі ділянки в межах лісництва	2	сосна звичайна, дуб звичайний	понад 100 років	наявність різновікових дерев, локальні ділянки природного поновлення	сліди вибіркових рубок у минулому
Дачне	Локально в межах лісництва	1	сосна звичайна	80–100 років	обмежена багатоярусність, поодинокі сухостійні дерева	проведення рубок догляду
Центральне	Поодинокі ділянки в межах лісництва	2	дуб звичайний, береза повисла	понад 100 років	фрагментарна природна структура, мертва деревина	локальний господарський вплив
Хутірське	Поодинокі ділянки в межах лісництва	3	сосна звичайна	70–90 років	спрощена структура деревостану	інтенсивне лісокористування
Приморське	Локально в межах лісництва	1	вільха чорна, береза повисла	понад 80 років	збережені ґрунтово-гідрологічні умови, природне поновлення	мінімальний вплив у минулому

За результатами проведених камеральних і польових обстежень встановлено, що підтверджених ділянок пралісів у межах території діяльності філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України» не виявлено. Водночас у процесі післяпроектного моніторингу зафіксовано окремі лісові ділянки зі старовіковими насадженнями та елементами природної структури. Узагальнена характеристика таких ділянок наведена у таблиці 6.1.

Отримані результати свідчать про необхідність подальшого моніторингу стану таких лісових ділянок, уточнення їх меж та характеристик, а також дотримання обережного підходу до здійснення господарської діяльності з метою збереження структурної та біотичної цілісності лісових екосистем.

ВИСНОВКИ

У ході виконання післяпроектного моніторингу впливу планової лісогосподарської діяльності філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України» проведено комплекс камеральних і польових досліджень, спрямованих на оцінку стану флори, фауни та природних оселищ у межах території діяльності підприємства, у тому числі в межах та поблизу об'єктів Смарагдової мережі, а також на оцінку стану лісових екосистем і окремих лісових ділянок з підвищеним ступенем природності.

Післяпроектний моніторинг здійснювався відповідно до вимог висновку з оцінки впливу на довкілля та технічного завдання і охоплював дослідження основних компонентів біологічного та біотопічного різноманіття, включно з видами флори і фауни, що мають охоронний статус, деревоживучими комахами, оселищами, що підлягають охороні, а також лісовими ділянками, які за своїми структурними та екологічними характеристиками можуть відповідати ознакам пралісів, квазіпралісів або природних лісів.

За результатами проведених досліджень встановлено, що територія діяльності підприємства характеризується типовими для Східного Полісся природними умовами та представлена різноманітними лісовими, прибережно-водними і заболоченими біотопами. Основу рослинного покриву становлять соснові, мішані та вільхові ліси різного віку і ступеня зволоження, сформовані як у результаті природних процесів, так і внаслідок тривалого лісогосподарського використання. Загальна структура лісового покриву має мозаїчний характер та забезпечує умови існування широкого спектра видів флори і фауни.

У межах післяпроектного моніторингу флори встановлено, що загальний видовий склад судинних рослин відповідає регіональним особливостям Українського Полісся. Місцезростань раритетних видів рослин міжнародного та національного рівнів охорони у межах ділянок провадження рубок головного користування не виявлено. Адвентивна фракція флори представлена обмеженою кількістю видів і не має домінуючого значення у структурі рослинного покриву.

Фауна території діяльності підприємства представлена типовими для регіону комплексами птахів, ссавців і безхребетних тварин. За результатами моніторингу

встановлено, що більшість видів використовує територію підприємства у ширшому ландшафтному контексті, а ділянки провадження рубок головного користування не є ключовими осередками їх постійного перебування. Найбільш чутливими до лісогосподарських заходів є види, пов'язані зі стиглими та перестійними насадженнями, однак їх місця перебування переважно зосереджені поза межами лісосік або представлені локально.

Моніторинг деревоживучих комах показав, що санітарний стан деревостанів на обстежених ділянках оцінюється як задовільний. Щільність поселення основних видів ксилофагів відповідає низькому або середньому рівню, ознак формування осередків масового розмноження не виявлено. Планова діяльність не створює передумов для погіршення санітарного стану насаджень за умови дотримання встановлених лісівничих вимог.

У межах виконання робіт з ідентифікації лісових екосистем встановлено, що підтверджених ділянок пралісів на території діяльності підприємства не виявлено. Водночас за результатами камерального аналізу та польових рекогносцирувальних обстежень ідентифіковано окремі лісові ділянки з ознаками природних лісів та квазіпралісів, які характеризуються підвищеним ступенем природності та збереженості структурних елементів. Такі ділянки потребують подальшого моніторингу та врахування при плануванні лісогосподарських заходів з метою збереження їх екологічної цінності.

У межах роботи також ідентифіковано оселища, що підлягають охороні, зокрема лісові оселища різного типу, вільшняки та пов'язані з ними прибережно-водні й заболочені біотопи. Встановлено, що значна частина таких оселищ розташована поза межами безпосереднього провадження рубок головного користування або зазнає лише локального непрямого впливу. Стан оселищ у цілому оцінюється як задовільний, ознак їх деградації не виявлено.

Аналіз просторового перекриття території діяльності підприємства з об'єктами Смарагдової мережі показав, що планова діяльність здійснюється на обмежених ділянках і не охоплює всі типи оселищ та об'єкти охорони, визначені для відповідних смарагдових

об'єктів. Можливий вплив планової лісогосподарської діяльності на об'єкти збереження, у тому числі на цінні лісові екосистеми, має локальний і переважно непрямий характер.

Таким чином, результати післяпроектного моніторингу свідчать про відсутність суттєвих негативних змін у стані компонентів біологічного та біотопічного різноманіття, а також лісових екосистем у межах території діяльності філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України». За умови дотримання вимог чинного природоохоронного законодавства, висновку з оцінки впливу на довкілля та встановлених лісівничих нормативів планова діяльність не призводить до порушення екологічної рівноваги та збереження природних цінностей території.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієнко Т. Л., Лукаш О. В., Прядко О. І. та ін. Рідкісні види судинних рослин Чернігівщини та їх представленість на природно-заповідних територіях. Заповідна справа в Україні. 2007. Т. 13, вип. 1–2. С. 33–38.
2. Бурда Р. І., Пашкевич Н. А., Бойко Г. В., Фіцайло Т. В. Чужорідні види охоронних флор Лісостепу України. Київ: Наукова думка, 2015. 116 с.
3. Вініченко Т. С. Рослини України під охороною Бернської конвенції. Київ: Хімджест, 2006. 176 с.
4. Гальченко Н. П., Прядко О. І., Сагайдак А. В. Управління землями лісогосподарського призначення РЛП «Міжрічинський». У: Сучасні фітосозологічні дослідження в Україні. Київ: Талком, 2017. С. 11–17.
5. Гусєв В. І., Єрмоленко К. М., Свищук В. А., Шмиговський К. А. Атлас комах України. Київ: Радянська школа, 1962. 307 с.
6. Дідух Я. П., Фіцайло Т. В., Коротченко І. А. та ін. Біотопи лісової та лісостепової зон України. Київ: ТОВ «МАКРОС», 2011. 299 с.
7. Дідух Я. П., Шеляг-Сосонко Ю. Р. Геоботанічне районування України та суміжних територій. Український ботанічний журнал. 2003. Т. 60, №1. С. 6–17.
8. Доброчаєва Д. Н., Котов М. И., Прокудін Ю. Н. та ін. Определитель высших растений Украины. Київ: Наукова думка, 1987. 544 с.
9. Домашевський С. В., Грищенко В. Н. Орнітофауна регіонального ландшафтного парку «Міжрічинський». Заповідна справа в Україні. 2011. Т. 17, вип. 1–2. С. 62–70.
10. Зайцева А., Сагайдак А. Динаміка гніздової активності і біоценотичні зв'язки дендрофільних гризунів РЛП «Міжрічинський». Науковий вісник НУБіП України. 2011. Вип. 164, ч. 3. С. 97–104.
11. Кременецька С. О., Тищенко В. М., Сагайдак А. В. Методологія збереження ключових помешкань лісових тварин під час рубок. Житомир, 2008. С. 110–114.
12. Лукаш О. В. Флора судинних рослин Східного Полісся: історія дослідження, конспект. Київ: Фітосоціоцентр, 2008. 436 с.

13. Мешкова В. Л., Гамаюнова С. Г., Новак Л. В. та ін. Методичні рекомендації щодо обстеження осередків стовбурових шкідників лісу. Харків, 2010. 26 с.
14. Мороз В. В., Ландін В. П., Сагайдак А. В. та ін. Екологічні функції соснових насаджень Чернігівського Полісся. Київ, 2017. 49 с.
15. Національна мережа інформації з біорізноманіття України (UkrBIN). URL: <http://www.ukrbin.com> (дата звернення: 23.11.2022).
16. Національний каталог біотопів України / за ред. А. А. Куземко та ін. Київ: ФОП Клименко Ю. Я., 2018. 442 с.
17. Оселищна концепція збереження біорізноманіття: базові документи ЄС / ред. О. О. Кагало, Б. Г. Проць. Львів, 2012. 278 с.
18. Офіційні переліки регіонально рідкісних рослин України / уклад. Т. Л. Андрієнко, М. М. Перегрим. Київ: Альтерпрес, 2012. 148 с.
19. Полянська К. В., Борисенко К. А., Павlachик П. Залучення громадськості до формування Смарагдової мережі в Україні. Київ, 2017. 304 с.
20. Проект організації території РЛП «Міжрічинський». Київ: Науковий центр заповідної справи, 2003. 100 с.
21. Проектування і збереження територій Смарагдової мережі / за ред. А. А. Куземко. Київ, 2019. 78 с.
22. Протопопова В. В. Синантропная флора Украины. Київ: Наукова думка, 1991. 204 с.
23. Прядко О. І. Ценотичне та флористичне різноманіття РЛП «Міжрічинський». Вісник Запорізького державного університету. 2004. №1. С. 190–195.
24. Пузріна Н. В. та ін. Моніторинг шкідливих організмів лісових екосистем. Київ: НУБіП України, 2021. 224 с.
25. Сагайдак А. В., Гойчук А. Ф. Мисливська теріофауна РЛП «Міжрічинський». Лісівництво та агролісомеліорація. 2011. Вип. 18. С. 190–195.
26. Собко В. Г. Визначник рослин Київської області. Київ: Фітосоціоцентр, 2009. 374 с.

27. Тищенко В. В., Сагайдак А. В. До фауни кажанів РЛП «Міжріччинський». Гола Пристань, 2012. С. 62.
28. Тлумачний посібник оселищ Резолюції №4 Бернської конвенції. Київ, 2017. 124 с.
29. Фауна України: охоронні категорії. Київ, 2010. 80 с.
30. Фесенко Г. В., Бокотей А. А. Птахи фауни України. Київ, 2002. 416 с.
31. Червона книга України. Тваринний світ / за ред. І. А. Акімова. Київ: Глобалконсалтинг, 2009. 600 с.
32. A handbook for collecting vegetation plot data in Minnesota. St. Paul, 2013. 56 p.
33. Bilz M. et al. European Red List of Vascular Plants. Luxembourg, 2011.
34. Mueller-Dombois D., Ellenberg H. Aims and Methods of Vegetation Ecology. New Jersey, 2002. 547 p.
35. Onyshchenko V. Habitats of Ukraine according to the EUNIS classification. Kyiv, 2017. 56 p.
36. Puzrina N. et al. Monitoring studies of habitats of rare species and tree-dwelling insects in the Emerald Network sites. Scientific Horizons. 2023. №12.
37. The Plant List. Version 1.1. 2013. URL: <http://www.theplantlist.org>
38. Vascular plants of the Emerald Network of Ukraine. Kyiv, 2016. 151 p.
39. Chytrý M., Otýpková Z. Plot sizes used for phytosociological sampling. Journal of Vegetation Science. 2003. Vol. 14. P. 563–570.
40. Garcia Criado M. et al. European Red List of Lycopods and Ferns. IUCN, 2017. 59 p.
41. European Red List of Habitats. European Commission, 2016.
42. Методичні рекомендації з ідентифікації біотопів Смарагдової мережі. Київ, 2018.
43. Матеріали післяпроектного моніторингу впливу на довкілля філії «Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України», 2020–2024 рр.

ДОДАТОК А

Перелік видів судинних рослин, виявлених у межах території діяльності філії
«Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України»
за результатами післяпроектного моніторингу.

Перелік видів рослин

№	Українська назва виду	Латинська назва	Родина	Життєва форма	Тип біотопу	Характер трапляння
1	Сосна звичайна	<i>(Pinus sylvestris)</i>	Pinaceae	дерево	соснові ліси	домінант
2	Дуб звичайний	<i>(Quercus robur)</i>	Fagaceae	дерево	мішані ліси	звичайний
3	Береза повисла	<i>(Betula pendula)</i>	Betulaceae	дерево	ліси	звичайний
4	Вільха клейка	<i>(Alnus glutinosa)</i>	Betulaceae	дерево	вологі ліси	домінант
5	Осика тремтяча	<i>(Populus tremula)</i>	Salicaceae	дерево	ліси	поодинокий
6	Граб звичайний	<i>(Carpinus betulus)</i>	Betulaceae	дерево	листяні ліси	поодинокий
7	Ялина європейська	<i>(Picea abies)</i>	Pinaceae	дерево	культури	поодинокий
8	Верба козяча	<i>(Salix caprea)</i>	Salicaceae	дерево	узлісся	звичайний
9	Верба біла	<i>(Salix alba)</i>	Salicaceae	дерево	прибережні зони	поодинокий
10	Горобина	<i>(Sorbus)</i>	Rosaceae	дерево	підлісо	звичайний

№	Українська назва виду	Латинська назва	Родина	Життєва форма	Тип біотопу	Характер трапляння
	звичайна	<i>aucuparia</i>)			к	
11	Крушина ламка	<i>(Frangula alnus)</i>	Rhamnaceae	кущ	к підлісо	звичайний
12	Ліщина звичайна	<i>(Corylus avellana)</i>	Betulaceae	кущ	к підлісо	поодинокий
13	Калина звичайна	<i>(Viburnum opulus)</i>	Adoxaceae	кущ	вологі біотопи	поодинокий
14	Черемха звичайна	<i>(Prunus avium)</i>	Rosaceae	дерево	узлісся	поодинокий
15	Черемха пізня	<i>(Prunus serotina)</i>	Rosaceae	дерево	узлісся	поодинокий
16	Шипшина собача	<i>(Rosa canina)</i>	Rosaceae	кущ	узлісся	звичайний
17	Малина лісова	<i>(Rubus idaeus)</i>	Rosaceae	кущ	вирубк и	звичайний
18	Ожина сизувата	<i>(Rubus caesius)</i>	Rosaceae	кущ	узлісся	звичайний
19	Чорниця	<i>(Vaccinium myrtillus)</i>	Ericaceae	напівк ущ	сосняк и	звичайний
20	Брусниця	<i>(Vaccinium vitis-idaea)</i>	Ericaceae	напівк ущ	сосняк и	звичайний
21	Верес звичайний	<i>(Calluna vulgaris)</i>	Ericaceae	напівк ущ	сухі сосняки	звичайний
22	Зіновать руська	<i>(Chamaecytisus)</i>	Fabaceae	напівк ущ	сухі піски	поодинокий

№	Українська назва виду	Латинська назва	Родина	Життєва форма	Тип біотопу	Характер трапляння
		<i>ruthenicus</i>)				
23	Молінія голуба	<i>(Molinia caerulea)</i>	Poaceae	трав'яниста	вологі ліси	звичайний
24	Осока гостра	<i>(Carex acuta)</i>	Cyperaceae	трав'яниста	болота	звичайний
25	Осока лісова	<i>(Carex sylvatica)</i>	Cyperaceae	трав'яниста	ліси	звичайний
26	Тонконіг лісовий	<i>(Poa nemoralis)</i>	Poaceae	трав'яниста	ліси	звичайний
27	Костриця велетенська	<i>(Festuca gigantea)</i>	Poaceae	трав'яниста	ліси	поодиноким
28	Перлівка поникла	<i>(Melica nutans)</i>	Poaceae	трав'яниста	ліси	звичайний
29	Ожика волосиста	<i>(Luzula pilosa)</i>	Juncaceae	трав'яниста	ліси	звичайний
30	Веснівка дволиста	<i>(Maianthemum bifolium)</i>	Asparagaceae	трав'яниста	ліси	звичайний
31	Конвалія травнева	<i>(Convallaria majalis)</i>	Asparagaceae	трав'яниста	ліси	звичайний
32	Орляк звичайний	<i>(Pteridium aquilinum)</i>	Dennstaedtiaceae	папороть	ліси	звичайний
33	Щитник чоловічий	<i>(Dryopteris filix-mas)</i>	Dryopteridaceae	папороть	ліси	поодиноким
34	Щитник шартський	<i>(Dryopteris carthusiana)</i>	Dryopteridaceae	папороть	вологі ліси	звичайний

№	Українська назва виду	Латинська назва	Родина	Життєва форма	Тип біотопу	Характер трапляння
35	Копитняк європейський	(<i>Asarum europaeum</i>)	Aristolochiaceae	трав'яниста	лістяні ліси	поодиноким
36	Горлянка повзуча	(<i>Ajuga reptans</i>)	Lamiaceae	трав'яниста	ліси	звичайний
37	Глуха кропива плямиста	(<i>Lamium maculatum</i>)	Lamiaceae	трав'яниста	ліси	звичайний
38	Кропива дводомна	(<i>Urtica dioica</i>)	Urticaceae	трав'яниста	узлісся	звичайний
39	Підмаренник чіпкий	(<i>Galium aparine</i>)	Rubiaceae	трав'яниста	узлісся	звичайний
40	Герань Роберта	(<i>Geranium robertianum</i>)	Geraniaceae	трав'яниста	ліси	поодиноким
41	Чистотіл великий	(<i>Chelidonium majus</i>)	Papaveraceae	трав'яниста	узлісся	звичайний
42	Перстач прямостоячий	(<i>Potentilla erecta</i>)	Rosaceae	трав'яниста	узлісся	звичайний
43	Очерет звичайний	(<i>Phragmites australis</i>)	Poaceae	трав'яниста	прибережні зони	звичайний
44	Рогіз широколистяний	(<i>Typha latifolia</i>)	Typhaceae	трав'яниста	водоїми	звичайний
45	Кульбаба лікарська	(<i>Taraxacum officinale</i>)	Asteraceae	трав'яниста	узлісся	звичайний

№	Українська назва виду	Латинська назва	Родина	Життєва форма	Тип біотопу	Характер трапляння
46	Подорожник великий	(<i>Plantago major</i>)	Plantaginaceae	трав'яниста	порушені ділянки	звичайний
47	Зірочник середній	(<i>Stellaria media</i>)	Caryophyllaceae	трав'яниста	порушені ділянки	звичайний
48	Злинка однорічна	(<i>Erigeron annuus</i>)	Asteraceae	трав'яниста	порушені ділянки	звичайний
49	Злинка канадська	(<i>Erigeron canadensis</i>)	Asteraceae	трав'яниста	порушені ділянки	звичайний
50	Паслін американський	(<i>Solanum americanum</i>)	Solanaceae	трав'яниста	порушені ділянки	поодиноким
51	Дуб червоний	(<i>Quercus rubra</i>)	Fagaceae	дерево	культури	поодиноким
52	Клен ясенелистий	(<i>Acer negundo</i>)	Sapindaceae	дерево	узлісся	поодиноким

ДОДАТОК Б

Перелік видів тварин, виявлених у межах території діяльності філії
«Вищедубечанське лісове господарство» ДП «Ліси України»
за результатами післяпроектного моніторингу

Птахи

№	Українська назва	Латинська назва	Основний тип біотопу	Характер перебування	Потенційна чутливість до рубок
1	Бугай	<i>(Botaurus stellaris)</i>	очеретяні зарості	сезонний	низька
2	Бугайчик	<i>(Ixobrychus minutus)</i>	очеретяні зарості	сезонний	низька
3	Чапля сіра	<i>(Ardea cinerea)</i>	водойми	постійний	низька
4	Чапля велика біла	<i>(Ardea alba)</i>	водойми	постійний	низька
5	Чапля руда	<i>(Ardea purpurea)</i>	болота	сезонний	низька
6	Лелека білий	<i>(Ciconia ciconia)</i>	відкриті території	сезонний	низька
7	Лелека чорний	<i>(Ciconia nigra)</i>	старі ліси біля води	сезонний	середня

№	Українська назва	Латинська назва	Основний тип біотопу	Характер перебування	Потенційна чутливість до рубок
8	Орлан-білохвіст	(<i>Haliaeetus albicilla</i>)	ліси біля водойм	постійний	середня
9	Підорлик великий	(<i>Clanga clanga</i>)	вільшняки	епізодичний	середня
10	Підорлик малий	(<i>Clanga pomarina</i>)	вільшняки	епізодичний	середня
11	Осоїд	(<i>Pernis apivorus</i>)	старі ліси	сезонний	середня
12	Змієїд	(<i>Circaetus gallicus</i>)	старі ліси	епізодичний	середня
13	Шуліка чорний	(<i>Milvus migrans</i>)	узлісся, водойми	сезонний	низька
14	Канюк звичайний	(<i>Buteo buteo</i>)	ліси, поля	постійний	низька
15	Яструб великий	(<i>Accipiter gentilis</i>)	ліси	постійний	середня
16	Яструб малий	(<i>Accipiter nisus</i>)	ліси	постійний	низька
17	Лунь очеретяний	(<i>Circus aeruginosus</i>)	болота	сезонний	низька
18	Лунь лучний	(<i>Circus pygargus</i>)	луки	сезонний	низька
19	Лунь польовий	(<i>Circus cyaneus</i>)	луки	сезонний	низька
20	Сова сіра	(<i>Strix aluco</i>)	старі ліси	постійний	середня

№	Українська назва	Латинська назва	Основний тип біотопу	Характер перебування	Потенційна чутливість до рубок
21	Сова болотяна	(<i>Asio flammeus</i>)	луки	епізодичний	низька
22	Дрімлюга	(<i>Caprimulgus europaeus</i>)	сухі сосняки	сезонний	середня
23	Рибалочка блакитний	(<i>Alcedo atthis</i>)	береги водойм	сезонний	низька
24	Сиворакша	(<i>Coracias garrulus</i>)	узлісся	сезонний	середня
25	Жовна чорна	(<i>Dryocopus martius</i>)	старі ліси	постійний	висока
26	Жовна сива	(<i>Picus canus</i>)	ліси	постійний	середня
27	Дятел середній	(<i>Dendrocoptes medius</i>)	листяні ліси	постійний	середня
28	Дятел білоспинний	(<i>Dendrocopos leucotos</i>)	старі ліси	епізодичний	висока
29	Голуб-синяк	(<i>Columba oenas</i>)	старі ліси	постійний	середня
30	Мухоловка білошия	(<i>Ficedula albicollis</i>)	ліси	сезонний	середня
31	Мухоловка мала	(<i>Ficedula parva</i>)	ліси	сезонний	середня
32	Кропив'янка рябогруда	(<i>Sylvia nisoria</i>)	узлісся	сезонний	низька
33	Ремез	(<i>Remiz pendulinus</i>)	вербняки	сезонний	низька

№	Українська назва	Латинська назва	Основний тип біотопу	Характер перебування	Потенційна чутливість до рубок
34	Синьошийка	(<i>Luscinia svecica</i>)	болота	сезонний	низька
35	Сорокопуд терновий	(<i>Lanius collurio</i>)	чагарники	сезонний	низька
36	Сорокопуд чорнолобий	(<i>Lanius minor</i>)	лісосмуги	сезонний	низька
37	Тетерук	(<i>Lyrurus tetrrix</i>)	ліси	епізодичний	середня
38	Журавель сірий	(<i>Grus grus</i>)	болота	сезонний	низька
39	Крячок річковий	(<i>Sterna hirundo</i>)	водойми	сезонний	низька
40	Крячок чорний	(<i>Chlidonias niger</i>)	водойми	сезонний	низька
41	Крячок білощокий	(<i>Chlidonias hybrida</i>)	водойми	сезонний	низька
42	Крячок білокрилий	(<i>Chlidonias leucopterus</i>)	водойми	сезонний	низька
43	Крячок малий	(<i>Sternula albifrons</i>)	водойми	сезонний	низька
44	Мартин малий	(<i>Hydrocoloeus minutus</i>)	водойми	сезонний	низька
45	Погонич малий	(<i>Zapornia parva</i>)	болота	сезонний	низька

№	Українська назва	Латинська назва	Основний тип біотопу	Характер перебування	Потенційна чутливість до рубок
46	Погонич звичайний	(<i>Rallus aquaticus</i>)	болота	сезонний	низька
47	Деркач	(<i>Crex crex</i>)	луки	сезонний	низька
48	Плавунець круглодзьобий	(<i>Phalaropus lobatus</i>)	водойми	проліт	низька
49	Мородунка	(<i>Xenus cinereus</i>)	водойми	проліт	низька
50	Нерозень	(<i>Limosa limosa</i>)	луки	проліт	низька
51	Трав'янка лучна	(<i>Saxicola rubetra</i>)	луки	сезонний	низька
52	Щеврик польовий	(<i>Anthus campestris</i>)	відкриті ділянки	сезонний	низька
53	Жайворонок лісовий	(<i>Lullula arborea</i>)	галявини	сезонний	середня
54	Вівсянка садова	(<i>Emberiza hortulana</i>)	чагарники	сезонний	низька
55	Голуб припутень	(<i>Columba palumbus</i>)	ліси	постійний	низька
56	Синиця довгохвоста	(<i>Aegithalos caudatus</i>)	ліси	постійний	низька
57	Вільшанка	(<i>Erithacus rubecula</i>)	ліси	постійний	низька

Ссавці

№	Українська назва	Латинська назва	Основний тип біотопу	Характер перебування	Потенційна чутливість до рубок
1	Бобер річковий	(<i>Castor fiber</i>)	водойми, заплави	постійний	низька
2	Видра річкова	(<i>Lutra lutra</i>)	прибережно-водні біотопи	постійний	низька
3	Вовк сірий	(<i>Canis lupus</i>)	лісові масиви	постійний	низька
4	Лисиця руда	(<i>Vulpes vulpes</i>)	ліси, узлісся	постійний	низька
5	Борсук європейський	(<i>Meles meles</i>)	ліси	постійний	низька
6	Куниця лісова	(<i>Martes martes</i>)	старі ліси	постійний	середня
7	Куниця кам'яна	(<i>Martes foina</i>)	узлісся	постійний	низька
8	Тхір лісовий	(<i>Mustela putorius</i>)	узлісся, болота	постійний	низька
9	Горностаї	(<i>Mustela erminea</i>)	ліси, луки	постійний	низька
10	Ласка	(<i>Mustela</i>)	відкриті	постійний	низька

№	Українська назва	Латинська назва	Основний тип біотопу	Характер перебування	Потенційна чутливість до рубок
		<i>nivalis</i>)	ділянки		
11	Кабан дикий	(<i>Sus scrofa</i>)	ліси	постійний	низька
12	Козуля європейська	(<i>Capreolus capreolus</i>)	ліси, узлісся	постійний	низька
13	Олень благородний	(<i>Cervus elaphus</i>)	ліси	епізодичний	низька
14	Лось	(<i>Alces alces</i>)	болота, ліси	епізодичний	низька
15	Заєць- русак	(<i>Lepus europaeus</i>)	узлісся, поля	постійний	низька
16	Заєць- біляк	(<i>Lepus timidus</i>)	вологі ліси	епізодичний	низька
17	Білка звичайна	(<i>Sciurus vulgaris</i>)	ліси	постійний	низька
18	Полівка звичайна	(<i>Microtus arvalis</i>)	луки	постійний	низька
19	Миша лісова	(<i>Apodemus sylvaticus</i>)	ліси	постійний	низька
20	Миша жовтогорла	(<i>Apodemus flavicollis</i>)	ліси	постійний	низька

№	Українська назва	Латинська назва	Основний тип біотопу	Характер перебування	Потенційна чутливість до рубок
21	Кріт європейський	(<i>Talpa europaea</i>)	ліси, луки	постійний	низька
22	Їжак білочеревий	(<i>Erinaceus roumanicus</i>)	узлісся	постійний	низька
23	Кажани (ряд)	(<i>Chiroptera</i>)	ліси, узлісся	сезонний	середня

Безхребетні

№	Українська назва виду	Латинська назва	Таксономічна група	Основний біотоп	Потенційна чутливість до рубок
1	Великий сосновий лубоїд	(<i>Tomicus piniperda</i>)	Coleoptera	соснові ліси	середня
2	Малий сосновий лубоїд	(<i>Tomicus minor</i>)	Coleoptera	соснові ліси	середня
3	Шестизубчастий короїд	(<i>Ips sexdentatus</i>)	Coleoptera	соснові ліси	середня
4	Верхівковий короїд	(<i>Ips acuminatus</i>)	Coleoptera	соснові ліси	середня
5	Короїд шестикрапковий	(<i>Pityogenes chalcographus</i>)	Coleoptera	соснові ліси	низька

№	Українська назва виду	Латинська назва	Таксономічна група	Основний біотоп	Потенційна чутливість до рубок
6	Короїд типограф	(<i>Ips typographus</i>)	Coleoptera	мішані ліси	середня
7	Лубоїд ялиновий	(<i>Orthotomicus laricis</i>)	Coleoptera	хвойні ліси	низька
8	Вусач сосновий	(<i>Monochamus galloprovincialis</i>)	Coleoptera	соснові ліси	низька
9	Вусач чорний	(<i>Monochamus sutor</i>)	Coleoptera	хвойні ліси	низька
10	Златка соснова	(<i>Buprestis mariana</i>)	Coleoptera	соснові ліси	низька
11	Златка вузькотіла	(<i>Agrilus viridis</i>)	Coleoptera	листяні ліси	низька
12	Жук-олень малий	(<i>Dorcus parallelipedus</i>)	Coleoptera	листяні ліси	низька
13	Хрущ травневий	(<i>Melolontha melolontha</i>)	Coleoptera	узлісся	низька
14	Хрущ червневий	(<i>Amphimallon solstitiale</i>)	Coleoptera	узлісся	низька
15	П'ядун сосновий	(<i>Bupalus piniaria</i>)	Lepidoptera	соснові ліси	середня
16	Шовкопряд сосновий	(<i>Dendrolimus pini</i>)	Lepidoptera	соснові ліси	середня

№	Українська назва виду	Латинська назва	Таксономічна група	Основний біотоп	Потенційна чутливість до рубок
17	Листокрытка дубова	(<i>Tortrix viridana</i>)	Lepidoptera	дубові ліси	низька
18	Капустяниця білан	(<i>Pieris brassicae</i>)	Lepidoptera	відкриті ділянки	низька
19	Кропив'янка	(<i>Aglais urticae</i>)	Lepidoptera	узлісся	низька
20	Павлине око денне	(<i>Aglais io</i>)	Lepidoptera	узлісся	низька
21	Адмірал	(<i>Vanessa atalanta</i>)	Lepidoptera	узлісся	низька
22	Джміль земляний	(<i>Bombus terrestris</i>)	Hymenoptera	узлісся	низька
23	Джміль лісовий	(<i>Bombus sylvarum</i>)	Hymenoptera	узлісся	низька
24	Бджола медоносна	(<i>Apis mellifera</i>)	Hymenoptera	узлісся	низька
25	Оса звичайна	(<i>Vespula vulgaris</i>)	Hymenoptera	ліси	низька
26	Мураха руда лісова	(<i>Formica rufa</i>)	Hymenoptera	ліси	низька
27	Мураха чорна садова	(<i>Lasius niger</i>)	Hymenoptera	узлісся	низька
28	Турун лісовий	(<i>Carabus</i>)	Coleoptera	ліси	низька

№	Українська назва виду	Латинська назва	Таксономічна група	Основний біотоп	Потенційна чутливість до рубок
		<i>nemoralis</i>)	га		
29	Турун звичайний	(<i>Carabus granulatus</i>)	Coleoptera	ліси	низька
30	Сонечко семикрапкове	(<i>Coccinella septempunctata</i>)	Coleoptera	узлісся	низька
31	Клоп лісовий	(<i>Pentatoma rufipes</i>)	Hemiptera	ліси	низька
32	Клоп-солдатик	(<i>Pyrrhocoris apterus</i>)	Hemiptera	узлісся	низька
33	Цикадка зелена	(<i>Cicadella viridis</i>)	Hemiptera	луки	низька
34	Муха лісова	(<i>Musca autumnalis</i>)	Diptera	ліси	низька
35	Комар звичайний	(<i>Culex pipiens</i>)	Diptera	вологі біотопи	низька
36	Гедзь бичачий	(<i>Tabanus bovinus</i>)	Diptera	узлісся	низька
37	Мокриця звичайна	(<i>Oniscus asellus</i>)	Isopoda	вологі біотопи	низька
38	Мокриця лісова	(<i>Porcellio scaber</i>)	Isopoda	ліси	низька
39	Багатоніжка лісова	(<i>Lithobius forficatus</i>)	Chilopoda	ліси	низька

№	Українська назва виду	Латинська назва	Таксоно мічна група	Основн ий біотоп	Потенцій на чутливість до рубок
40	Дощовий черв'як великий	(<i>Lumbricus terrestris</i>)	Oligocha eta	ліси, луки	низька
41	Дощовий черв'як червоний	(<i>Lumbricus rubellus</i>)	Oligocha eta	ліси	низька
42	Павук- хрестовик	(<i>Araneus diadematus</i>)	Araneae	ліси	низька
43	Павук-вовк	(<i>Lycosidae</i>)	Araneae	узлісся	низька
44	Павук-краб	(<i>Misumena vatia</i>)	Araneae	узлісся	низька
45	Равлик виноградний	(<i>Helix pomatia</i>)	Gastropo da	узлісся	низька